

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sosiaalihuollon
ammattillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. Laki korvaisi voimassa olevan asetuksen sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista.

Ehdotettu laki on tarkoitettu yleislakina sovellettavaksi kunnan ja kuntayhtymän sosiaalihuollon ammatilliselta henkilöstöltä vaadittaviin kelpoisuuksiin riippumatta siitä, minkä hallintokunnan alaisuudessa heidän toimintansa on järjestetty. Lakia sovellettaisiin myös valtion sekä yksityisen järjestämään sosiaalihuoltoon.

Lailla täsmennettäisiin sosiaalihuollon tehtävissä vaadittavia kelpoisuuksia ja saatettaisiin ne vastaamaan uudistuneita koulutusra-

kenteita. Lakiehdotuksessa määritellään kelpoisuusvaatimukset keskeisiin sosiaalihuollon ammatteihin. Myös sosiaaliamiehen kelpoisuusvaatimukset määriteltäisiin laissa.

Laissa ei säädettäisi ammattinimikekohtaisia kelpoisuusvaatimuksia kaikkiin tehtäviin, jotka kuuluisivat lain soveltamisalan piiriin. Osaan tehtävistä kelpoisuusvaatimuksena olisi tehtävään soveltuva koulutus. Siirtymäsäännöksillä varmistettaisiin, että myös aikaisempien tutkintojen suorittaneilla säilyy kelpoisuus vastaaviin tehtäviin.

Lakiehdotukseen sisältyisi mahdollisuus poiketa kelpoisuusvaatimuksista tilapäisesti.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2005.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	4
1. Johdanto	4
2. Nykytila.....	4
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
2.1.1. Sosiaalihuollon kelpoisuussäännösten kehitys	4
Tilanne 1950 – 1980-luvulla	4
Voimassa oleva asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista.....	5
2.1.2. Ulkomailla suoritettujen tutkintojen tunnustaminen.....	6
2.1.3. Uudistunut koulutusjärjestelmä.....	7
Toisen asteen koulutus	7
Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot	8
Opistoasteen tutkinnosta ammattikorkeakoulututkintoon.....	8
Lastentarhanopettajien yliopistollinen koulutus	8
Sosiaalityöntekijöiden yliopistollinen koulutus.....	9
Ammatillinen sijoittuminen	10
2.2. Ulkomainen lainsäädäntö.....	12
2.2.1. Tilanne EU-maissa	12
2.2.2. Tilanne Pohjoismaissa	12
Ruotsi.....	12
Norja	12
Tanska	13
2.3. Nykytilan arviointi.....	13
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	14
3.1. Tavoitteet	14
3.2. Toteuttamisvaihtoehdot.....	15
3.2.1. Ammatinharjoittamislainsäädäntö	15
3.2.2. Tehtävämäärittelyihin perustuva kelpoisuussäätely	16
3.3. Keskeiset ehdotukset.....	17
3.3.1. Lain rakenne ja keskeiset uudistukset	17
3.3.2. Sosiaalityöntekijä	18
3.3.3. Sosiaaliasiamies	19
3.3.4. Lastenvalvoja	19
3.3.5. Sosiaalihoaja	20
3.3.6. Lastentarhanopettaja	21
3.3.7. Lähihoitaja	22
3.3.8. Sosiaalihuollon johtotehtävät.....	22
3.3.9. Tilapäinen poikkeaminen kelpoisuusvaatimuksista	22
Siirtymäsäännökset	22
4. Esityksen vaikutukset.....	23

4.1.	Vaikutukset eri elämänalueilla	23
4.1.1.	Taloudelliset vaikutukset	23
4.1.2.	Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	23
4.1.3.	Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan	24
4.1.4.	Alueelliset vaikutukset.....	24
5.	Asian valmistelu	24
5.1.	Valmisteluvaiheet ja -aineisto	24
5.2.	Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	25
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT		26
1.	Lakiehdotusten perustelut	26
	Siirtymäsäännökset	39
LAKIEHDOTUS.....		41
	Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista.....	41

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Valtioneuvosto asetti lokakuussa 2002 kansallisen sosiaalialan kehittämisprojektin laatimaan kehittämisohjelman, jolla turvataan sosiaalialan hallittu ja tasapainoinen kehitys. Tavoitteena oli tehdä esitykset toimenpiteistä, joilla ratkaistaan sosiaalialan akuutit ongelmat ja uudistetaan sosiaalipalvelujärjestelmä vastaamaan tämän päivän haasteita. Projektin selvityshenkilöiden ehdotusten pohjalta valtioneuvosto teki lokakuussa 2003 periaatepäätöksen sosiaalialan tulevaisuuden turvaamiseksi. Periaatepäätöksessä vahvistetaan ne lähtökohdat ja toimenpiteet, joiden mukaisesti sosiaalialaa lähivuosina kehitetään.

Periaatepäätöksen mukaisesti sosiaalialan henkilöstöltä vaadittava riittävä koulutuksen taso ja ammatillinen osaaminen turvataan uudistamalla säännökset sosiaalihuollon henkilöstön kelpoisuuksista. Lisäksi varmistetaan, että kunnalla on käytettävissä riittävä sosiaalialan asiantuntemus palvelujärjestelmän suunnittelua, päätöksenteon valmistelua ja päätöksentekoa sekä palvelujen arviointia varten.

Kelpoisuussäännösten uudistaminen on osa toimenpidekokonaisuutta, jolla turvataan sosiaalialan henkilöstön riittävä määrä ja laatu sosiaali- ja terveydenhuollon työvoimatarpeen ennakoitavien toimikunnan (Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2001:7) esitysten pohjalta. Lisäksi sosiaalialan ammatillisen osaamisen tarkoituksenmukaista hyödyntämistä on tarkoitus kehittää laajassa yhteistyössä valmisteltavilla suosituksilla, joilla edistetään kunnan sosiaalihuollon tehtävärakenteen uudistamista asiakkaiden tarpeita ja henkilöstön osaamista vastaavaksi. Periaatepäätöksen mukaisesti sosiaalialan henkilöstön täydennyskoulutus lakisääteistään. Sitä koskeva hallituksen esitys (HE 168/2004 vp) on annettu eduskunnan käsiteltäväksi. Sosiaalialan johdon koulutus on tarkoitus suunnitella ja toteuttaa yhdessä terveysalan johdon koulutuksen kanssa.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1. *Sosiaalihuollon kelpoisuussäännösten kehitys*

Tilanne 1950 – 1980-luvulla

Sosiaalihuollon henkilöstön kelpoisuuksia koskeva sääntely on kautta aikojen ollut yhteydessä sosiaalihuollon muun lainsäädännön kehitykseen. Aluksi kelpoisuussäännöksiä sisältyi vain muutamiin sosiaalihuollon aineellisoikeudellisiin säädöksiin. Kelpoisuuksien laajamittaisempi sääntely sai alkunsa vuonna 1950, jolloin tuli voimaan laki sosiaalihuollon hallinnosta (34/1950) ja samanniminen asetus (144/1950). Niissä säädettiin sosiaalijohtajan, sosiaalisihteerin, sosiaalitarkkailijan sekä kunnallisen huoltolaitoksen johtajan ja apulaisjohtajan virkoihin vaadittavista kelpoisuuksista. Kelpoisuusvaatimuksena oli sosiaalihuoltajan tutkinto tai virkaan soveltuva korkeakoulu- tai muu tutkinto. Kelpoisuussäännöksiä sisältyi enenevässä määrin myös sosiaalipalveluja koskeviin erityissääntöksiin. Esimerkiksi kodinhoitajien kelpoisuuksista säädettiin kunnallisesta kodinhoitajista annetussa asetuksessa (273/1950) ja myöhemmin kunnallisesta kodinhoitoavusta annetussa asetuksessa (675/1966).

Sosiaalihuollon hallinnosta annetussa asetuksessa olleita kelpoisuussäännöksiä tiukennettiin vuoden 1981 alusta voimaan tulleella asetuksen muutoksella (945/1980), jolla myös osin laajennettiin kelpoisuussäännösten soveltamisalaa. Sen mukaan sosiaalijohtajan, sosiaalisihteerin, lastenvalvojan, sosiaalitarkkaajan ja kunnan muun sosiaalityöntekijän virkaan vaadittiin sosiaalihuoltajan tutkinto, vastaava Svenska social och kommunalhögskolanissa suoritettu tutkinto tai virkaan soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on hankittu riittävä sosiaalityön koulutus. Pääasiallisesti yleishallinnollisia tehtäviä hoitavan sosiaalijohtajan tai sosiaalisihteerin sekä lastenvalvojan vir-

kaan oli kelpoinen myös henkilö, joka oli suorittanut virkaan soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon ja jolla oli tehtävän edellyttämä perehtyneisyys sosiaalihuoltoon.

Vuoden 1984 alusta eli samaan aikaan sosiaalihuoltolain (710/1982) kanssa tuli voimaan asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista (888/1983). Siihen koottiin aikaisemmin eri laeissa ja asetuksissa olleet sosiaalihuollon henkilöstön kelpoisuutta koskevat säännökset, joita samalla täydennettiin. Asetus koski kunnan tai kuntainliiton järjestämää sosiaalihuoltoa ja siinä säädettiin seuraaviin virkoihin vaadittavista kelpoisuuksista:

- sosiaalitoimiston virat (sosiaalijohtaja, sosiaalisihiteeri, lastenvalvoja ja sosiaalityöntekijä),
- sosiaali- ja terveyslautakunnan alaisen sosiaali- ja terveysjohtajan virka,
- kasvatusta ja perheneuvonnan virat (sosiaalityöntekijä, psykologi, lääkäri, muu kasvatusta ja perheneuvontaa antava henkilö, johtaja),
- kotipalvelun virat (kotipalvelunohjaaja, kodinhoitaja, kotiavustaja),
- asumispalvelujen virat (toimintayksikön johtaja),
- vanhainkotien ja muiden laitoshuoltoa vanhuksille antavien toimintayksikköjen virat (johtaja, apulaisjohtaja, vastaava hoitaja, muissa hoitotehtävissä toimiva henkilö),
- lastensuojelulaitosten virat (johtaja, apulaisjohtaja, hoito- ja kasvatustehtävissä toimiva henkilö),
- lasten päivähoiton virat (päiväkodin johtaja, perhepäivähoidon ohjaaja, hoito- ja kasvatustehtävissä toimiva henkilö),
- kehitysvammanhuollon virat (erityishuoltopiirin johtaja, johtava lääkäri, kasvatustjohtaja, sosiaalijohtaja, toimintayksikön johtaja, opettaja, ohjaaja),
- invalidihuollon virat (suojatyötä järjestävän toimintayksikön johtaja, työkokeilua järjestävän yksikön johtaja, työnjohtaja) sekä
- päihdehuollon virat (huoltolan, poliklinikan tai nuorisoaseman johtaja, hoitokodin, huoltokodin tai muun toimintayksikön johtaja, hoitotehtävissä toimiva henkilö).

Virkaan soveltuva koulutus tai tutkinto oli edelleen yhtenä kelpoisuusvaatimuksena useisiin virkoihin. Sosiaalihallitus antoi

yleiskirjeellään A 2/1986/ha kunnille sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehtojen soveltamisohjeet, joista ilmeni koulutuksen soveltuvuutta koskevat sosiaalihuollon kannanotot.

Voimassa oleva asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista

Vuoden 1993 alusta voimaan tulleen valtioneuvostonmuutoksen yhteydessä uudistettiin myös sosiaalihuollon kelpoisuussäännökset. Ne sisältyvät voimassa olevaan sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annettuun asetukseen (804/1992, jäljempänä kelpoisuusasetus). Valtioneuvostonmuutoksen tavoitteiden mukaisesti asetuksella väljennettiin sosiaalihuollon kelpoisuuksien sääntelyä.

Asetuksessa kelpoisuusvaatimukset määritellään pääsääntöisesti tehtävien sisällön mukaan eikä virka- tai ammattinimikkeen perusteella. Ainoastaan sosiaalityöntekijän osalta asetuksessa mainitaan ammattinimike. Kelpoisuusvaatimuksena sosiaalityöntekijän tehtävään on tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on hankittu riittävä sosiaalityön koulutus, taikka sosiaalihuoltajan tutkinto (2 §:n 1 momentti). Sosiaalihuoltajan tutkintoon rinnastetaan vastaava Svenska social- och kommunalhögskolan -nimisessä Helsingin yliopiston yksikössä suoritettu tutkinto. Sosiaalihuollon tai sosiaali- ja terveydenhuollon pääasiassa hallinnollisiin johtamistehtäviin on lisäksi kelpoinen myös henkilö, jolla on tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto (2 §:n 2 momentti).

Muihin kuin pääasiassa hallinnollisiin sosiaalihuollon johto-, ohjaus- tai kehittämistehtäviin taikka laajaa tietoutta edellyttäviin hoito-, huolenpito-, kasvatusta, opetusta tai kuntoutustehtäviin on kelpoinen henkilö, jolla on tehtävään soveltuva vähintään opistoasteinen sosiaali- tai terveydenhuoltoalan ammatillinen tutkinto tai muun alan ammatillinen tutkinto (4 §). Muita sosiaalihuollon hoito-, huolenpito-, kasvatusta tai kuntoutustehtäviä hoitamaan on kelpoinen henkilö, jolla on tehtävään soveltuva vähintään kouluasteinen sosiaali- tai terveydenhuoltoalan ammatillinen

tutkinto tai muun alan ammatillinen tutkinto (5 §). Sosiaalihuollon erityistyöntekijän tehtävään vaaditaan tehtävän edellyttämää koulutusta ja soveltuvaa erikoistumiskoulutusta tai perehtyneisyyttä (3 §). Muihin sosiaalihuollon ammatillisiin tehtäviin on kelpoinen henkilö, jolla on tehtävään soveltuva koulutus (6 §).

Kelpoisuusvaatimuksista on mahdollista poiketa asetuksen 7 §:n mukaan. Jos tehtävään ei saada henkilöä, jolla on säädetty kelpoisuus, siihen voidaan ottaa enintään kahden vuoden määräajaksi kerrallaan henkilö, jolla on riittäväksi katsottava koulutus ja mikäli mahdollista käytännön kokemusta kyseessä olevasta tehtävästä.

2.1.2. *Ulkomailla suoritettujen tutkintojen tunnustaminen*

Henkilö, jolla on ulkomailla suoritettu korkeakoulututkinto, voi hakea Opetushallitukselta päätöstä virkakelpoisuudesta Suomessa eli niin sanottua tunnustamis- tai rinnastamispäätöstä. Opetushallituksen päätökset perustuvat lakiin Euroopan yhteisön yleisen tutkintojen tunnustamisjärjestelmän voimaantulosta (1597/1992) sekä lakiin ulkomailla suoritettujen korkeakouluopintojen tuottamasta virkakelpoisuudesta (531/1986).

Opetushallituksen tunnustamis- tai rinnastamispäätös koskee kelpoisuutta julkiseen virkaan tai tehtävään. Sosiaalialalla yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annettu laki (603/1996) edellyttää, että tehtävään otettava työntekijä täyttää sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen kelpoisuusvaatimukset. Opetushallituksen päätökseen voi sisältyä lisävaatimuksia, esimerkiksi täydentäviä opintoja, työkokemusta, kelpoisuuskoe tai sopeutumisaika. Vasta lisävaatimusten suorittamisen jälkeen henkilö on kelpoinen virkaan. Ulkomainen tutkinto ei rinnastamisella muutu suomalaiseksi, eikä päätöksen saanut näin ollen voi käyttää suomalaista tutkintonimekettä tai oppiarvoa, vaan hän käyttää edelleen ulkomailla saamaansa tutkintonimekettä.

Euroopan yhteisön tutkintojen ja ammattipätevyysien tunnustamislainsäädäntöön kuuluu kolme eri tunnustamisjärjestelmää:

yleinen tutkintojen tunnustamisjärjestelmä, ammattikokemuksen tunnustamiseen perustuva järjestelmä sekä koulutuksen vähimmäisvaatimusten yhdenmukaistamiseen perustuva järjestelmä. Parhaillaan valmisteltavana olevan ammattipätevyysjärjestelmän tunnustamisdirektiivin mukaan kaikki kolme järjestelmää säilytettäisiin edelleen, niitä koskevat direktiivit kumottaisiin ja korvattaisiin ehdotetulla direktiivillä. Voimassa olevat direktiivit on Suomessa saatettu voimaan lailla Euroopan yhteisön yleisen tutkintojen tunnustamisjärjestelmän voimaantulosta (1597/1992).

Saadakseen muodollisen kelpoisuuden virkaan tai tehtävään, johon kelpoisuusvaatimuksena on vähintään kolmivuotinen korkeakoulututkinto, ammatillisen korkea-asteen tutkinto tai opistotutkinto, jonka lukiopohjainen koulutus kestää vähintään kolme vuotta, täytyy EU/ETA-maassa koulutuksensa hankineen hakea lain 1597/1992 mukaista päätöstä kelpoisuudesta. Päätöksen antaa harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta Opetushallitus. Jos kelpoisuusvaatimuksena virkaan tai tehtävään on tietyn tasoinen tutkinto, kelpoisuus määrätään Opetushallituksen tunnustamis- tai rinnastamispäätöksessä siten, että todistus tuottaa kelpoisuuden virkaan tai tehtävään, johon vaaditaan opistotutkinto tai korkeakoulututkinto. Jälkimmäinen voi olla ammattikorkeakoulututkinto, alempi tai ylempi korkeakoulututkinto tai jatkotutkintona suoritettu lisensiaatin tai tohtorin tutkinto. Tarvittaessa Opetushallituksen päätöksessä voidaan todeta kelpoisuus virkaan tai tehtävään, jonka kelpoisuusvaatimuksena on tietty, nimeltä mainittu tutkinto tai määrätyt opinnot. Esimerkkinä tällaisista ovat monet opetustoimen ja sosiaalihuollon virat ja tehtävät sekä virat ja tehtävät, joiden hoitaminen edellyttää lainsäädännön tarkkaa tuntemusta. Jos kyseessä olevan viran tai tehtävän kelpoisuusvaatimuksena on koulutus, jonka kesto on lukio-pohjaisena alle kolme vuotta, ei kelpoisuutta pääsääntöisesti tarvitse eikä voikaan hakea. Käytännössä työnantaja tällöin arvioi kelpoisuuden virkaan tai tehtävään.

EU- tai ETA-valtioiden kansalaisten suorittamien tutkintojen tunnustamissäädösten ohella Pohjoismaan kansalainen voi saada virkaan vaaditun kelpoisuuden yhteis-

joismaisen sopimuksen perusteella. Pohjoismaiden välillä on tehty sopimus pohjoismaisista työmarkkinoista henkilöille, jotka ovat saaneet ammattipätevyyden antavan, vähintään kolmivuotisen koulutuksen. Laki ja asetus tehdyn sopimuksen eräiden määräysten soveltamisesta (SopS 73-74/1998) tulivat voimaan 2 päivänä syyskuuta 1998. Lain 2 §:n 1 momentissa säädetään, että jos julkisen viran tai toimen kelpoisuusvaatimuksena on korkeakoulututkinto tai sellainen vähintään opistotutkinto, johon johtavan ylioppilastutkintoon pohjautuvan koulutuksen kesto on vähintään kolme vuotta, tämän vaatimuksen täyttää Pohjoismaan kansalaisen osalta myös muussa Pohjoismaassa suoritettu tutkinto, joka pääpiirteittäin vastaa Suomessa suoritettua tutkintoa. Kelpoisuuden osoittamiseksi ei tällöin tarvita Euroopan yhteisön yleisen tutkintojen tunnustamisjärjestelmän voimaanpanosta annetun lain nojalla tehtyä päätöstä. Halutessaan toisessa Pohjoismaassa tutkinnon suorittanut voi kuitenkin hakea lain 1597/1992 mukaista päätöstä kelpoisuudesta.

Muita kuin EU- tai ETA-kansalaisia koskee laki ulkomailla suoritettujen korkeakouluopintojen tuottamasta virkakelpoisuudesta (531/1986) ja sen nojalla annettu asetus (519/1997). Ulkomainen tutkinto rinnastetaan ensisijaisesti ammattikorkeakoulututkintoon, alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon, taikka lisensiaatin tai tohtorin tutkintoon. Erityisestä syystä tutkinto voidaan rinnastaa korkeakoulututkintoon, jossa pää- ja sivuaineena ovat tietyt oppiaineet, tai tietyn koulutusohjelman mukaiseen korkeakoulututkintoon.

Muun kuin korkeakoulututkinnon suorittaneet voivat hakea Opetushallitukselta vertailulausuntoa, jossa tutkintoa verrataan lähinnä vastaaviin suomalaisiin tutkintoihin. Se on kuitenkin vain asiantuntijalausunto, joka ei tuota virkakelpoisuutta, mutta voi auttaa työnantajaa arvioimaan hakijan pätevyyttä.

2.1.3. Uudistunut koulutusjärjestelmä

Toisen asteen koulutus

Sosiaali- ja terveystieteiden toisen asteen koulutus uudistettiin 1990-luvun alkuvuosina.

Ennen uudistusta sosiaalialan kouluasteiset tutkinnot olivat kodinhoitajan ja päivähoitajan tutkinnot sekä kehitysvammaistenhoitajan tutkinto. Terveystieteiden tutkintoja olivat perushoitajan, lääkintävahtimestari-sairaankuljettajan, hammashoitajan, jalkojenhoitajan, lastenhoitajan, kuntahoitajan ja mielenterveysneuvojan tutkinnot. Uudistuksessa yhdistettiin edellä mainitut tutkinnot uudeksi sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnoksi, jonka tutkintonimikkeeksi tuli lähihoitaja. Vuosi 1995 oli lähihoitajakoulutusta edeltäneiden tutkintojen viimeinen opiskelujen aloittamisvuosi.

Lähihoitajakoulutuksen laajuus on nykyisin 120 opintoviikkoa. Tutkintoon sisältyy 50 opintoviikon laajuiset kaikille yhteiset ammatilliset opinnot. Koulutusohjelmittain eriytyvät ammatilliset opinnot ovat laajuudeltaan 40 opintoviikkoa. Lisäksi opintoihin sisältyy työssä oppimista vähintään 29 opintoviikkoa. Koulutusohjelman tavoitteena on antaa opiskelijalle laaja-alaisen osaamisen lisäksi erityisosaaminen tietyissä tehtäväkokonaisuuksissa. Nykyiset koulutusohjelmat ovat:

- ensihoidon koulutusohjelma,
- kuntoutuksen koulutusohjelma,
- lasten ja nuorten hoidon ja kasvatuksen koulutusohjelma,
- mielenterveys- ja päihdetyön koulutusohjelma,
- sairaanhoidon ja huolenpidon koulutusohjelma,
- suu- ja hammashoidon koulutusohjelma,
- vammaistyön koulutusohjelma,
- vanhustyön koulutusohjelma sekä
- asiakaspalvelun ja tietohallinnon koulutusohjelma.

Lapsi- ja perhetyön perustutkinto kuuluu toisen asteen tutkintoihin ja sen tutkintonimike on lastenohjaaja. Tutkintoa voidaan nykyisin pitää rinnasteisena lasten ja nuorten hoidon ja kasvatuksen koulutusohjelman mukaisesti suoritettuna lähihoitajan tutkinnon kanssa. Vuoteen 1982 asti koulutus oli yksi- vuotinen seurakuntien päiväkerhotoimintaan valmistava koulutus, mutta vuodesta 2001 sen laajuus on ollut 120 opintoviikkoa. Vapaa-aika ja liikunta-alan tutkinnoista viittomakielisen ohjaajan perustutkinto sekä nuoris- ja vapaa-ajan ohjauksen perustutkinto vastaavat laajuudeltaan ja osin sisällöltään lähihoitajan tutkintoa ja soveltuvat osittain

samoihin tehtäviin.

Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot

Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot ovat aikuisille tarkoitettuja näyttötutkintoja. Näyttötutkinnot ovat ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomia tutkintoja, joissa koulutuksessa, työelämässä ja harrastuksissa hankittua osaamista käsitellään yhtenä kokonaisuutena siten, että osaaminen voidaan hyödyntää tutkinnoissa vaaditun ammattitaidon näytöissä. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnojen ohjeellinen pituus on arvioitu 40 opintoviikoksi.

Nykyiset sosiaalialan ammatti- ja erikoisammattitutkinnot ovat perhepäivähoitajan ammattitutkinto, päihdetyön ammattitutkinto, koulunkäyntiavustajan ammatti- ja erikoisammattitutkinto, vanhustyön erikoisammattitutkinto sekä puhevammaisten tulkkipalvelujen erikoisammattitutkinto.

Opistoasteen tutkinnosta ammattikorkeakoulututkintoon

Sosiaalialan opistotutkinnot uudistettiin osana keskiasteen koulutus uudistusta. Vuonna 1995 sosiaalikasvattajan, sosiaali-ohjaajan ja kehitysvammaisten ohjaajan tutkinnot yhdistettiin sosiaalialan ohjaajan tutkinnoksi. Tätä koulutusta järjestettiin vuosina 1996 – 1998.

Ennen sosiaali-ohjaajakoulutusta kodinhoitaja saattoi kouluttautua erillisellä jatkokoulutuslinjalla kotipalvelun esimiestehtäviin, johtavaksi kodinhoitajaksi. Tämä koulutus oli aikanaan virallinen esimieskoulutus koulusta, nykyisen toisen asteen tutkinnon jälkeen. Johtavan kodinhoitajan koulutuksen suorittaneita kotipalvelun esimiehinä toimivia henkilöitä on edelleen työelämässä.

Ammattikorkeakoulujärjestelmä on kehittynyt opistoasteen tutkintojen pohjalta aluksi kokeilutoimintana vuosina 1991 – 1999. Koulutuksen tasoa on kohotettu ja oppilaitoksia yhdistetty monialaisiksi ammattikorkeakouluiksi. Kaikki 29 ammattikorkeakoulua ovat toimineet vakinaisina vuodesta 2000. Ammattikorkeakoululain (351/2003) mukaan ammattikorkeakoulujen tehtävänä on

muun muassa antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen ja taiteellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin.

Ammattikorkeakouluissa sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala muodostaa yhden koulutusalan. Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto on yksi koulutusosalalla suoritettavista tutkinnoista. Sosiaalialalle suunnattujen tutkintojen tutkintonimikkeet ovat sosionomi (AMK), geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK). Diakonia-ammattikorkeakoulun diakoninen koulutusohjelma johtaa niin ikään sosionomi (AMK)-tutkintoon. Myös rikosseuraamusalan ammattikorkeakoulutasoinen koulutus johtaa sosionomi (AMK)-tutkintoon. Rikosseuraamusalaa koskevat säännökset lisättiin vankeinhoidon koulutuskeskuksesta annettuun lakiin (136/2001) 21 päivänä joulukuuta 2001 annetulla lailla (1446/2001). Ammattikorkeakoulututkintoon johtava koulutus käsittää vähintään 140 opintoviikon laajuiset perus- ja ammattiopinnot, joihin sisältyy 30 opintoviikon laajuinen käytännön harjoittelu.

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksena on vuodesta 1997 toteutettu myös erikoistumisopinnoita. Sisältöaiheina ovat olleet muun muassa sosiaalipedagogiikka, sosiaalivakuutus, vanhustyö, monikulttuurisuus sosiaalialan työssä, lastensuojelu ja perhetyö, johtaminen ja kehittämistyö sekä uudistuva päihde- ja kriminaaliryö.

Opetusministeriö myönsi 20 ammattikorkeakoululle jatkotutkintojen kokeiluluvat helmikuussa 2002. Jatkotutkintokokeilu päättyi heinäkuun lopussa 2005. Kokeilusta saatujen kokemusten perusteella on tarkoitus tehdä linjaukset ammattikorkeakoulun jatkotutkintojen tulevaisuudesta.

Lastentarhanopettajien yliopistollinen koulutus

Lastentarhanopettajien opistotasoinen koulutus siirtyi yliopistotasolle vuonna 1995, jolloin aloitettiin varhaiskasvatuksen yliopistollinen koulutus osana kasvatustieteen kandidaatin tutkintoa. Tätä ennen, vuodesta 1973, lastentarhanopettajan koulutusta annettiin

opistotasoisena sekä väliaikaisissa lastentarhanopettajakoulutuksissa yliopistojen yhteydessä. Kasvatustieteellisen alan tutkinnoista ja opettajankoulutuksesta annetun asetuksen mukaan (576/1995) lastentarhanopettajan koulutus käsittää kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon, jonka pääaineena on kasvatustiede, erityisesti varhaiskasvatus, tai muu soveltuva kasvatustieteellinen oppiaine sekä lisäksi 35 opintoviikon laajuiset, varhaiskasvatukseen tehtäviin ja esiopetukseen ammatillisia valmiuksia antavat opinnot. Vaikka lastentarhanopettajan tutkinnosta tuli alempi korkeakoulututkinto, ei tutkinnon laajuus muuttunut aikaisemmasta opistotason koulutuksesta. Lastentarhanopettajien koulutuksessa alempi korkeakoulututkinto on itsenäinen ammattiin pätevöittävä koulutus.

Eriyislastentarhanopettajien koulutus aloitettiin vuonna 1971. Kasvatustieteellisen alan tutkinnoista ja opettajankoulutuksesta annetun asetuksen 14 §:n mukaan erityisopettajan opintoja ovat vähintään 35 opintoviikon laajuiset erityisopetuksen tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavat opinnot. Eriyisopettajan opinnot voidaan joko sisällyttää maisterin tutkintoon tai ne voidaan suorittaa erillisinä opintoina.

Opetustoimen kelpoisuusvaatimuksista annetun asetuksen (327/2000) mukaan kasvatustieteen kandidaatin tutkinto tuottaa kelpoisuuden esiopetuksen tehtäviin opetusryhmälle, johon ei kuulu perusopetuksen oppilaita. Asetuksessa säädetään myös sosiaalikasvatustajan, sosiaalialan ohjaajan ja sosionomi (AMK)-tutkinnon suorittaneiden henkilöiden kelpoisuudesta toimia tietyin edellytyksin esiopetuksen opettajana. Ammattikorkeakoulututkinnon tulee asetuksen mukaan sisältää 50 opintoviikkoa varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikan opintoja ja sen lisäksi edellytetään erillisten esiopetusopintojen suorittamista. Sosiaalialan tutkinnon suorittaneiden mahdollisuus erillisopintojen suorittamiseen päättyi 1 päivänä tammikuuta 2004.

Kasvatustieteellisen alan tutkinnoista ja opettajan koulutuksesta annettu asetusta siihen sisältyvine lastentarhanopettajan koulutusta koskevine säännöksineen on kumottu ja lakkaa olemasta voimassa elokuun alusta 2005, jolloin laki yliopistolain muuttamisesta (715/2004) ja siihen liittyvä valtioneuvoston

asetus yliopistojen tutkinnoista (794/2004) tulevat voimaan. Yliopistolain muutoksella toteutetaan tutkintorakenteen muuttaminen kaksiportaiseksi siten, että ylempään korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen pohjana on pääsääntöisesti alempi korkeakoulututkinto tai sitä tasoltaan vastaava koulutus. Aiemman koulutuksen ja ylempään korkeakoulututkintoon johtavien opintojen sisällöllisten erojen vuoksi yliopisto voi nykyiseen tapaan edellyttää opiskelijalta täydentäviä opintoja.

Laki ja asetus sisältävät uudistetut säännökset lastentarhanopettajan ja erityislastentarhanopettajan koulutuksesta. Kasvatustieteen kandidaatin tutkintoon voi sisältyä lastentarhanopettajan koulutus, jonka tulee sisältää vähintään 60 opintopisteen laajuiset varhaiskasvatukseen tehtäviin ja esiopetukseen valmiuksia antavat opinnot. Myös erityislastentarhanopettajan opinnot ovat vähintään 60 opintopisteen laajuiset. Lastentarhanopettajan tai erityislastentarhanopettajan opinnot voidaan sisällyttää suoritettavaan tutkintoon tai ne voidaan suorittaa erillisinä tutkinnon suorittamisen jälkeen.

Sosiaalityöntekijöiden yliopistollinen koulutus

Sosiaalityön ensimmäinen korkeakoulutasoinen koulutus oli vuonna 1928 käynnistynyt yhden vuoden kestävä lastensuojelututkinto. Koulutus laajentui sittemmin lastensuojelun kandidaatin tutkintoon johtavaksi. Sosiaalityön koulutuksen katsotaan vakiintuneen, kun sosiaalihuoltajakoulutus alkoi vuonna 1942. Ruotsinkielinen huoltoalan koulutus alkoi vuonna 1943 ja vuonna 1945 aloitettiin sosiaalihoitajakoulutus terveydenhuoltoalan erikoistumiskoulutuksena. Sosiaalihuoltajatutkintoon valmistava suomenkielinen koulutus päättyi vuonna 1995. Sairaanhoidajan tutkintoon pohjautuva sosiaalihoitajakoulutus oli lakannut jo aiemmin. Sosiaalihuoltajatutkinto oli tarkoitettu sosiaalityöntekijän tehtäviin ja sosiaalihuollon hallintotehtäviin. Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolanissa sosiaalityön linjalla voidaan edelleen suorittaa sosiaalihuoltajan tutkintoa vastaava alempi korkeakoulututkinto, *politices kandidat*, jonka aikaisempi tutkintonimike oli *socionomexamen*.

Sosiaalityöntekijän koulutuksen kehitys ylempänä korkeakoulututkintona jatkui 1970-luvulla, jolloin yliopistojen sosiaalipolitiikan ja yhteiskuntapolitiikan oppiaineissa alettiin kehittää sosiaalityön suuntautumisvaihtoehtoja.

Sosiaalityö hahmottui omaksi oppiaineekseen, kun se sai vuonna 1999 pääaineen aseman maisterin tutkinnossa. Yhteiskuntatieteellisistä tutkinnoista annettuun asetukseen (245/1994) lisättiin 21 päivänä toukokuuta 1999 annetulla asetuksella (615/1999) uusi 4 a §, jossa säädetään yliopistoissa annettavasta sosiaalityön koulutuksesta. Säännös kuuluu: "Helsingin, Jyväskylän, Kuopion, Lapin, Tampereen ja Turun yliopistoissa järjestettävässä sosiaalityön koulutuksessa opiskelijalle annetaan valmius itsenäiseen toimintaan sosiaalityössä. Koulutus käsittää sosiaalityö-nimisen oppiaineen perus-, aineja syventävät opinnot, laajuudeltaan vähintään 55 opintoviikkoa, ja sosiaalityön alueeseen kuuluvan pro gradu -tutkielman. Koulutukseen sisältyy käytännön opetusta, ohjattu harjoittelu mukaan luettuna, vähintään 15 opintoviikkoa. Helsingin yliopistossa sosiaalityön koulutus järjestetään myös Svenska social- och kommunalhögskolanissa ja yliopistossa suoritettavina opintoina." Maisterin tutkinnon laajuus on vähintään 160 opintoviikkoa ja se muodostaa myös pohjan alan tieteelliselle jatkokoulutukselle ja uudelle lisensiaatintutkintona suoritettavalle erikoistumiskoulutukselle.

Asetuksen voimaantulosäännöksen mukaan ne opiskelijat, jotka ennen asetuksen voimaantuloa ovat aloittaneet opintonsa pääaineenaan muu sosiaalityö, ovat voineet yliopiston päätöksellä siirtyä asetuksessa tarkoitettuun koulutukseen. Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolanissa sosiaalityön linjalla sosiaalihuoltajan tutkintoa vastaavaa alemmaa korkeakoulututkintoa suorittavat ovat voineet siirtyä suoraan opiskelemaan asetuksen 4 a §:n mukaisia opintoja.

Myös sosiaalityön jatkokoulutusta on kehitetty viime vuosina. Erikoistumiskoulutusta sisältävää lisensiaatin tutkintoa koskevat säännökset lisättiin yhteiskuntatieteellisistä tutkinnoista annettuun asetukseen 26 päivänä

lokakuuta 2000 annetulla asetuksella (901/2000). Asetuksen mukaan lisensiaatin tutkintoon sisältyvän erikoistumiskoulutuksen tavoitteena on, että koulutuksessa oleva perehtyy hyvin erikoisalansa tieteelliseen tietoon, hankkii erikoisalallaan tarvittavat tiedot ja taidot sekä kyvyn itsenäiseen toimintaan omalla erikoisalallaan. Erikoistumiskoulutusta sisältävän lisensiaatin tutkinnon laajuus on 80 opintoviikkoa.

Koulutus toteutetaan alan yliopistojen yhteistyönä, josta vastaa valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto, SOSNET. Verkostoon kuuluvat jäsenyliopistoina Helsingin, Jyväskylän, Kuopion, Lapin, Tampereen ja Turun yliopistot. Sosiaalityön erikoistumiskoulutus voidaan opetusministeriön päätöksen mukaisesti sisällyttää yliopistoverkoston jäsenyliopistoissa suoritettaviin lisensiaatin tutkintoihin seuraavilla aloilla: lapsi- ja nuorisososiaalityö, kuntouttava sosiaalityö, hyvinvointipalvelujen erikoisala, marginalisaatiokysymysten erikoisala ja yhteisösosiaalityö.

Lisensiaatin tutkintona suoritettava erikoistumiskoulutus voidaan suorittaa työn ohella neljässä vuodessa. Ammatillisesti suuntautuneen lisensiaatin tutkinnon suorittaneiden tutkintonimike on yhteiskuntatieteiden tai valtiotieteiden lisensiaatti. Tutkinnon suorittaneet voivat käyttää myös nimikettä erikoisosiaalityöntekijä.

Yhteiskuntatieteellisistä tutkinnoista annettu asetus siihen sisältyvine sosiaalityön koulutusta koskevine säännöksineen on kumottu ja lakkaa olemasta voimassa elokuun alusta 2005, jolloin laki yliopistolain muuttamisesta ja siihen liittyvä valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista tulevat voimaan. Yhteiskuntatieteellisistä tutkinnoista annetusta asetuksesta tullaan kuitenkin edelleen soveltamaan lisensiaatin tutkintoa ja erikoistumisopintoja koskevaa 14 a §:ää sekä 4 a §:ää siltä osin kuin se koskee sosiaalityön koulutuksen koulutusvastuita. Yliopistojen tutkinnoista annetun asetuksen 15 §:n mukaisesti sosiaalityön koulutukseen sisältyy pakollinen harjoittelu.

Ammatillinen sijoittuminen

Kunnallisen henkilökisterin mukaan kun-

tien sosiaali- ja terveydenhuollossa työskenteli lokakuussa 2003 yhteensä 248 100 henkilöä, joista sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnon palveluksessa oli 16 000 henkilöä ja sosiaalihuollossa 102 600.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestön (Talentia) jäsenistöä koskevan tiedon mukaan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista sosiaalityöntekijöistä 82 prosenttia työskentelee kuntasektorilla, 6 prosenttia valtiolla ja 12 prosenttia yksityisellä sektorilla. Yleisimmät ammattinimikkeet ovat sosiaalityöntekijä, johtava sosiaalityöntekijä, koulukuraattori, sosiaaliterapeutti, johtava sosiaaliterapeutti, sosiaaliamies, kuntoutussosiaalityöntekijä, vanhustyön johtaja, A-klinikan johtaja, osastopäällikkö, sosiaalisihteeri, sosiaalijohtaja, projektityöntekijä ja projektinjohtaja. Lisäksi sosiaalityöntekijän koulutuksen saaneita työskentelee muun muassa tutkijan, suunnittelijan, työvoimaohjaajan, vakuutussihteerin, kehitysvammahuollon johtajan, opettajan ja sovittelusihteerin tehtävissä.

Sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista oli Talentian tietojen mukaan 67 prosenttia sijoittunut kuntasektorille,

3 prosenttia valtion palvelukseen ja 30 prosenttia yksityiselle sektorille. Yleisimmät ammattinimikkeet ovat lastentarhanopettaja, lastensuojelulaitoksen ohjaaja, asumispalveluyksikön ohjaaja, kehitysvammaistenohjaaja, kuntouttavan työtoiminnan ohjaaja, kotipalvelun ohjaaja, muu ohjaaja, projektityöntekijä, perhetyöntekijä, järjestötyöntekijä, päivähoiton johtaja/ohjaaja, vanhustyön johtaja ja projektinjohtaja.

Kunnallisen henkilökisterin mukaan vuonna 2003 kunnan sosiaalitoimessa lastentarhanopettajan tehtävissä toimivista henkilöistä noin 7 600:lla on lastentarhanopettajan opistotutkinto tai kasvatustieteen kandidaatin tai maisterin tutkinto lastentarhanopettajan/varhaiskasvatuksen koulutusohjelmassa. Noin 2 000:lla lastentarhanopettajan tehtävissä toimivalla on sosiaalialan tutkinto eli joko sosiaalikasvattajan tai sosiaalialan ohjaajan tutkinto taikka ammattikorkeakoulussa suoritettu sosionomin tutkinto.

Kuntien sosiaalihuollon henkilöstön sijoittuminen julkisen palvelujärjestelmän ja alan yritysten tehtäviin vuonna 2002 käy ilmi seuraavasta taulukosta.

Taulukko: Työlliset sosiaalipalvelujen toimialalla ammattiaseman ja työnantajasektorin mukaan

Toimiala	Palkansaajat		Yrittäjät	Yhteensä
	julkinen	yksityinen		
SOSIAALIPALVELUT	131 000	33 600	2 170	167 000
Sosiaaliset avopalvelut:	83 600	14 900	2 025	100 500
Lasten päivähoito	52 700	4 500	1 300	58 500
Päivätoiminta	1 760	230	5	2 000
Kotipalvelut	16 300	1 600	425	18 300
Työtoiminta ja työhön kuntoutus	3 500	1 600	-	5 100
Neuvolat	700	10	-	710
Avomuotoinen päihdekuntoutus	400	260	-	660
Muu sosiaalitoiminta	8 200	6 700	65	15 000
Majoituksen sisältävät sosiaalipalvelut:	47 700	18 700	145	66 600
Lasten ja nuorten laitokset	5 000	1 970	35	7 000
Kehitysvammalaitokset	4 470	840	-	5 300
Vanhusten laitokset	19 800	2 900	-	22 800
Päihdehuoltolaitokset	620	980	-	1 600
Palvelutalot ja ryhmäkodit	17 600	11 500	55	29 100
Ensi- ja turvakodit	-	400	-	400
Muut laitokset ja asumispalvelut	220	140	-	360

Lähde: Työssäkäyntitilasto 2002 ennakko

2.2. Ulkomainen lainsäädäntö

2.2.1. Tilanne EU-maissa

Sosiaalihuollon ammattinimikkeet, koulutusvaatimukset ja niiden sääntelytavat vaihtelevat suuresti eri EU-maissa. Myös sosiaalihuollon, sosiaalialan ja sosiaalityön käsitteen sisällöt vaihtelevat maittain. Tiukimmin säänneltyjä sosiaalihuollon ammatit ovat Saksassa, kun taas valtaosassa Itä-Euroopan maista sekä sosiaalialan koulutus, että kelpoisuusvaatimukset ovat kokonaan sääntelemättä. Isossa-Britanniassa sosiaalityöntekijöiden kelpoisuuden määrittely perustuu rekisteröintiin.

2.2.2. Tilanne Pohjoismaissa

Ruotsi

Ruotsissa sosiaalialan työntekijöistä suurin osa työskentelee kunnissa, maakunnissa ja

valtiolla, mutta myös yksityinen sektori, erilaiset yhdistykset sekä kirkko työllistävät paljon sosiaalialan ammattilaisia. Sosiaalialan keskeisimmät ammatit Ruotsissa ovat: *sosialsekreterare, vårdbiträde, handläggare, familjeterapeut/familjerådgivare, kurator ja förskollärare*. Nimike *sosialarbetare*, jota Suomessa vastaa sosiaalityöntekijä, on Ruotsissa poistumassa käytöstä.

Ruotsissa sosiaalialan ammattien kelpoisuusvaatimuksia ei ole säädelty. Työhönotto tapahtuu koulutuksen tason, työkokemuksen sekä muiden pätevyysvaatimusten perusteella. Erityisesti vanhustenhuollossa on ollut vaikeuksia saada koulutettua henkilökuntaa. Ruotsin kuntaliiton vuonna 2001 tekemä selvitys osoitti, että vanhustenhuollossa neljä kymmenestä on vailla alan koulutusta.

Norja

Norjassa yli puolet sosiaalialan työntekijöistä työskentelee kunnallisella sosiaali- ja

terveyspalvelusektorilla. Lisäksi sosiaalialan henkilöstöä on muun muassa läänien laitoksissa ja organisaatioissa, työmarkkinapalveluissa, sosiaaliturvapalveluissa sekä rikosten torjuntaan ja kasvatukseen liittyvissä tehtävissä. Sosiaalialan ammatteja ovat sosiaalikasvattaja, lastensuojelutyöntekijä sekä sosiaalityöntekijä.

Sosiaalikasvattajan ammatti on säännelty terveydenhuollon henkilöstöä koskevassa lainsäädännössä. Muun sosiaalialan henkilöstön kelpoisuusehtojen koulutus- ja pätevyysvaatimuksia ei ole säädelty laissa. Norjan sosiaaliministeriö on parhaillaan valmistelussa lakiehdotusta lastensuojelutyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusvaatimuksista.

Norjan sosiaalipalvelulain (*Lov om sosiale tjenester m.v. (sosialtjenesteloven) LOV-1991-12-13-81*) mukaan kunnilla on vastuu sosiaalihuollon henkilöstön välttämättömästä koulutuksesta. Henkilöstö on puolestaan velvollinen ammattitaidon ylläpitämiseksi osallistumaan koulutukseen, jos niin on päätetty. Lain mukaan asiasta voidaan antaa ohjeita, mutta tällä hetkellä ei ole voimassa olevia erillisiä ohjeita.

Tanska

Tanskassa sosiaalialan työntekijät jaotellaan sosiaalityöntekijöihin ja kasvattajiin. Näiden lisäksi on tiettyjen ryhmien, kuten lasten, vanhusien ja vammaisten avustamiseen erikoistuneita henkilöitä. Kasvattajat toimivat erilaisissa palveluissa ja laitoksissa lasten päivähoidosta vanhustenhuoltoon. Heidän toimintansa pääasiallinen tavoite on kasvatuksellinen.

Sekä sosiaalityöntekijät että kasvattajat ovat pääosin kunnan paikallishallinnon palkkaamia. Sosiaalityöntekijöiden pääasiallisena tehtävänä on turvata asiakkaiden pääsy sosiaalisten oikeuksien piiriin. Tanskassa sosiaalihuollon tehtäviin valittavien kelpoisuudesta ei säädetä lailla. Sosiaalihuollon sisällöstä sen sijaan säädetään laeilla, asetuksilla ja ohjeistuksilla.

2.3. Nykytilan arviointi

Osaava ja riittävä henkilökunta on sosiaali-

palvelujen laadun turvaamisen merkittävien edellytys. Sosiaalihuollon henkilöstön riittävyydestä ja asianmukaisesta koulutuksesta ovat vuoden 2003 aikana antaneet arvionsa valtioneuvoston asettama sosiaalityön neuvottelukunta sekä kansallisen sosiaalialan kehittämisprojektin selvityshenkilöt. Arvioinneissa ovat nousseet keskeisinä ongelmina esiin sosiaalihuollon henkilöstön, erityisesti sosiaalityöntekijöiden, riittämättömyys sekä se, että uudistuneiden koulutusrakenteiden tuottamaa osaamista ei ole kaikilta osin käytetty hyödyksi kuntien sosiaalihuollossa.

Kaikkia sosiaalialan koulutuksia on viimeisten vuosien aikana uudistettu ja osassa niitä uudistus- ja kehitystyö on meneillään. Nykyinen kelpoisuusasetus ei ota huomioon uudistunutta sosiaalialan koulutusta. Uusien tutkintojen selkiytymätön asema työmarkkinoilla on aiheuttanut epävarmuutta työnhakijoiden joukossa ja vaikeuttanut rekrytointia. Omien ammattinimikkeiden puute on vaikeuttanut erityisesti sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden ammatti-identiteetin syntymistä ja vaikuttanut koulutuksen arvostukseen. Epävarmuus siitä, mihin tehtäviin ammattikorkeakoulututkinto antaa kelpoisuuden, on johtanut siihen, että suhteettoman suuri osa valmistuneista hakeutuu yliopisto-opintoihin saadakseen sosiaalityöntekijän pätevyuden.

Vanhentunut lainsäädäntö on ollut osasyynä siihen, ettei uuden tutkinnon suorittaneita ole ollut mahdollista palkata kelpoisuusvaatimukset täyttävinä työntekijöinä työ- tai virkasuhteisiin. Samalla voimassa oleva kelpoisuusasetus on mahdollistanut sen, että epäpäteviä työntekijöitä on ollut mahdollista palkata kahden vuoden määräaikaan työsuhteisiin. Tämä on osaltaan lisännyt määräaikaisten työsuhteitten määrää, mikä on heikentänyt asiakkaiden saaman palvelun laatua ja saatavuutta. Epäselvä tilanne on aiheuttanut kitkaa eri korkeakoulututkinnon suorittaneiden välillä ja on vaikeuttanut koulutustason nousun täysimittaista hyödyntämistä moniammatillisissa työyhteisöissä.

Yhteiskunnalliset muutokset, väestön ikääntyminen sekä muun muassa vammaisten, lapsiperheiden, pitkäaikaistyöttömien ja maahanmuuttajien paremmin tunnistetut palvelutarpeet ovat synnyttäneet uusia toimin-

tamalleja. Niille on ollut yhteistä pyrkimys eri ammattiryhmien yhdessä toimimiseen, ennaltaehkäisevään toimintaan sekä nykyistä joustavampien hallintomallien käyttöön. Kuntatasolla on yhdistetty sosiaali- ja terveydenhuollon toimintoja. Sektorirajat ylittävää yhteistyötä toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa on käytännössä kokeiltu muun muassa pitkäaikaissairaiden ja vammaisten lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä palveluohjauksokokeilussa vuosina 2001–2003, yhteispalvelutoiminnan kehittämisenä työvoimahallinnon kanssa sekä poliisin ja sosiaalityöntekijän työskentelyssä. Osana sosiaalialan kehittämishanketta kehitetään niin sanottua perhekeskumallia, jossa lapsiperheiden palvelut kunnassa kootaan verkostomaisesti yhteen. Tavoitteena on vakiinnuttaa varhaisen puuttumisen malli osaksi sosiaalipalvelujen työkäytäntöjä.

Eri hallintomallien joustavaa käyttöä on pyritty edistämään myös lainsäädäntötoimin. Sosiaalihuoltolakia, lasten päivähoidosta annettua lakia (36/1973) sekä lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettua lakia (1128/1996) on muutettu väliaikaisesti siten, että säännösten mukaan kunta voi itse päättää, minkä monijäsenisen toimielimen hoitettavaksi lasten päivähoitoon sekä kotihoidon ja yksityisen hoidon tuen hallinto kunnassa annetaan. Väliaikaiset säännökset ovat voimassa 31 päivään heinäkuuta 2008. Kuntouttavasta työtoiminnasta annettu laki (189/2001) on puolestaan lisännyt yhteistyötä sosiaalitoimen ja työvoimahallinnon kesken. Työvoiman palvelukeskuksissa yhteistyökumppaneina ovat lisäksi terveydenhuollon ammattilaiset ja nuorten työpajoissa edellisten lisäksi nuorisotoimi.

Uudet toimintamallit asettavat uusia osaamisvaatimuksia eri ammattialojen edustajille ja toisaalta luovat tarpeita kokonaan uusille tehtäväkokonaisuuksille. Samalla osaavan johtamisen merkitys korostuu.

Nykyinen kelpoisuusasetus ei tunnista uusia tehtävärakenteita, eivätkä sen soveltamisalaan pääsääntöisesti kuulu sellaiset sosiaalihuollon tehtävät, jotka sijoittuvat kunnan sosiaalitoimen ulkopuolelle. Esimerkiksi koulutoimessa tai terveydenhuollossa työskentelevien sosiaalihuollon ammattilaisten kelpoisuuksia asetus ei sääntele.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet

Asiakkaan kohtelua sosiaalihuollossa ohjaa yleislakina laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000, asiakaslaki). Sen tarkoituksena on edistää asiakaslähtöisyyttä ja asiakassuhteen luottamuksellisuutta sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa. Asiakslain tavoin myös ehdotetussa laissa lähtökohdina ovat sosiaalihuollon asiakkaiden tarpeet. Tavoitteena on, että sosiaalihuollon henkilöstön ammatillinen osaaminen perustuu ensisijaisesti asiakkaiden palvelutarpeisiin. Henkilöstön riittävä koulutus ja ammatillinen osaaminen edistävät sosiaalihuollon asiakkaiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista sekä varmistavat palvelujen laadukkuutta muutoinkin.

Laadukkaiden palveluiden perusedellytyksenä on tehtävien vaativuustasoa vastaava koulutus. Henkilöstön riittävän koulutuksen ja ammattitaidon turvaaminen edellyttää, että sosiaalihuollon kelpoisuusvaatimuksia selkeytetään ja täsmennetään ja että ne saatetaan vastaamaan uudistuneita koulutusrakenteita. Esityksen tavoitteena on varmistaa riittävä ammatillisen osaamisen taso sosiaalihuollon tehtävissä. Tavoitteena on myös edistää sitä, että sosiaalihuollon tehtävissä hyödynnettäisiin nykyistä paremmin se osaaminen, jota uudet koulutusrakenteet tuovat tullessaan unohtamatta kuitenkaan aikaisempien tutkintojen suorittaneiden asemaa, joka on tarpeen turvata lain siirtymäsäännöksillä.

Laadukkaat sosiaalihuollon palvelut edellyttävät myös moniammatillista yhteistyötä ja tehtävien joustavaa jakoa esimerkiksi sosiaalitoimen, terveystoimen, nuorisotoimen ja koulutoimen välillä. Sen vuoksi sääntelyn tulisi kattaa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset myös kunnan sosiaalitoimen ulkopuolella.

Sosiaalihuollon laadukkaan suunnittelu- ja kehittämistyön edistämiseksi esityksessä pyritään varmistamaan, että sosiaalihuollon johdolla on tehtäviensä suorittamiseksi riittävä koulutus ja perehtyneisyys.

Kelpoisuusvaatimusten selkeyttäminen

saattaa ohjata sosiaalihuollon ammateissa tarvittavan koulutusten sisällön kehittämistä. Osatavoite onkin, että uudistus edesauttaisi koulutusten muokkaamista yhä paremmin vastaamaan käytännön työelämän muuttuvia tarpeita.

3.2. Toteuttamisvaihtoehdot

3.2.1. Ammatinharjoittamislainsäädäntö

Uudistuksen tavoitteita on ehdotettu toteutettavaksi säätämällä sosiaalihuollon ammattihenkilöitä koskeva ammatinharjoittamislaki, joka vastaisi terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettua lakia (559/1994).

Terveydenhuollon ammatinharjoittamislaissa tarkoitettuja terveydenhuollon ammattihenkilöitä ovat ammatinharjoittamisoikeuden tai ammatinharjoittamisluvan saaneet henkilöt sekä henkilöt, joilla on lain nojalla oikeus käyttää terveydenhuollon ammattihenkilön nimeä. Terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat oikeutettuja toimimaan asianomaisessa ammatissa ja käyttämään asianomaista ammattinimeä. Nimikesuojattujen ammattihenkilöiden ammatissa voivat kuitenkin toimia muutkin henkilöt, joilla on riittävä koulutus, kokemus ja ammattitaito. Lisäksi on mahdollista, että terveydenhuollon ammattihenkilöt toimivat toistensa tehtävissä silloin, kun se on perusteltua työjärjestelyjen ja terveystalvelujen tuottamisen kannalta.

Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain ja asetuksen (564/1994) mukaan terveydenhuollon ammattihenkilöt merkitään keskusrekisteriin, jota Terveydenhuollon oikeusturvakeskus ylläpitää lakisääteisten valvontatehtäviensä hoitamiseksi. Rekisterissä on tällä hetkellä yli 300 000 henkilön tiedot. Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen toimialan laajentamista selvittänyt työryhmä toteaa muistiossaan (Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2004:4), etteivät nykyisen kaltaisen laajan rekisterin ylläpito ja lukuisten ammattiryhmien rekisteröinnin vaatimat voimavarat ole perusteltavissa rekisteristä saatavalla hyödyllä. Ottaen huomioon terveydenhuollon ammattihenkilöiden rekisteröinnistä saadut kokemukset työryhmä katsoi, ettei sosiaalihuollon puolella tulisi ottaa käyttöön vastaavaa rekisteriä

ilman perusteellista ja kriittistä selvitystä sen panos-hyötysuhteesta, tarkoituksesta ja taloudellisista vaikutuksista.

Paljolti viimeksi mainituista syistä sosiaalialan ammatinharjoittamistyöryhmä (Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2000:32) ei pitänyt perusteltuna sosiaalialaa koskevan ammatinharjoittamislain säätämistä ainakaan kaikkia sosiaalialan ammattihenkilöitä koskevana. Työryhmä päätyi ehdottamaan, että jatkotyöskentelyssä pohdittaisiin tarvetta säätää ammatinharjoittamislaki ainoastaan sosiaalityöntekijöitä koskevana.

Sosiaalityöntekijöitä koskevan ammatinharjoittamislain säätämistä on pidetty tärkeänä muun ohessa siksi, että sosiaalityöntekijöiden kelpoisuuksista säädetään nykyisin pääasiassa vain kunnan sosiaalihuoltoon kuuluvan sosiaalityön osalta. Sosiaalityötä tehdään enenevässä määrin myös terveydenhuollossa, opetustoimessa, kriminaalihuollossa, vankiloissa, poliisitoimessa sekä nuorisotoimessa. Viimeaikainen kehitys antaa kuitenkin viitteitä siitä, että ei ainoastaan sosiaalityöntekijöiden työpanos vaan koko sosiaalihuollon ammatillinen kenttä on lisääntyvässä määrin levittäytymässä kunnan sosiaalitoimen ulkopuolelle. Tällä perusteella sektorirajat ylittävän lainsäädännön tulisi ulottua koskemaan koko sosiaalihuollon henkilöstöä, ei ainoastaan sosiaalityöntekijöitä.

Sosiaalityöntekijöitä koskevan ammatinharjoittamislain on myös ajateltu tuovan helpotusta kuntien sosiaalityöntekijäpulaan. Taustalla on ajatus siitä, että sosiaalityöntekijöiden merkitseminen ammattihenkilörekisteriin terveydenhuollon henkilöstön tavoin, helpottaisi sosiaalityöntekijöiden palvelujen hankkimista ostopalveluina. Kuntien sosiaalityöntekijöiden tehtävien luonne rajoittaa kuitenkin mahdollisuuksia ostopalvelujen käyttöön. Kuntalain (365/1995) 2 §:n 3 momentin mukaan kunnat voivat sosiaalipalvelujen järjestämiseksi toimia yhteistyössä tai ostaa palveluja yksityisiltä palvelujen tuottajilta. Kunnallista päätösvaltaa ei kuitenkaan voida siirtää yksityiselle. Kuntalain 14 §:n 3 momentin mukaan toimivaltaa sellaisessa asiassa, joka sisältää hallinnollisen pakon käyttämistä, voidaan siirtää vain kunnalliselle toimielimelle. Palvelujen ostamista yksityisiltä rajoittaa viime kädessä perustuslain

124 §, jonka mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle.

Sosiaalityöntekijöiden kelpoisuuden toteamista ovat vaikeuttaneet kelpoisuussäännösten muutokset, väljä sääntely, ohjeiden puuttuminen, yliopistojen erilaiset käytännöt, erivapaussääntely sekä siirtymäsäännösten tulokinnanvaraisuus. Sosiaalityöntekijöitä koskevan ammatinharjoittamislain ja siihen liittyvän rekisterin on ajateltu helpottavan kelpoisuuden toteamista. Ammattihenkilön oikeusturvan takaaminen edellyttäisi kuitenkin muun muassa sitä, että rekisteriin pääsemisen edellytykset on selkeästi määritelty ja että tieto niistä on helposti jokaisen saatavilla. Kelpoisuuden toteamista voidaan toisaalta helpottaa sääntelemällä kelpoisuusvaatimukset laissa, sen siirtymäsäännöksissä ja niitä täydentävässä asetuksessa tai ohjeistuksessa mahdollisimman selkeästi, jolloin rekisterin perustamiselle ei enää ole vastaavaa tarvetta.

Ammatinharjoittamislain säätämistä ja siihen liittyvän rekisterin perustamista tulee arvioida sen perusteella, mikä on niiden merkitys valvonnan tehostamisen kannalta ja ovatko rekisteröinnistä aiheutuvat kustannukset oikeassa suhteessa saatavaan hyötyyn nähden. Toimivalla valvonnalla on keskeinen merkitys palveluiden laadun takaajana.

Sosiaalityöntekijöiden työn valvonta perustuu keskeiseltä osin siihen, että sosiaalityöntekijöiden tekemät päätökset ovat valituskelpoisia. Työntekijän menettelyvirheestä on puolestaan mahdollista kannella esimerkiksi lääninhallitukseen. Sosiaalihuollon palvelujen järjestämisestä vastaavat pääosin kunnat, joiden viranhaltijoita koskevat lisäksi rikoslain virkarikossäännökset. Yksityisten sosiaalipalvelujen valvonta perustuu yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annettuun lakiin (603/1996), jonka uudistustyö käynnistyi sosiaali- ja terveysministeriössä kesällä 2004.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen ohjauksesta ja valvonnasta tehdyssä selvityksessä (Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2002:8) ei valvonnan laadun puutteita ole arvioitu voitavan tehokkaasti poistaa uusien keinoin, vaan lisäämällä olemassa olevien valvontaelimien, ensisijaisesti lääninhallitusten, voimavaroja. Eesityksen valmistelun yhteydessä on arvioitu, että sosiaalityön laatua

voidaan parantaa tehokkaammin muilla keinoilla kuin luomalla uusia valvontamekanismeja nykyisten rinnalle. Esimerkiksi asiantuntijajohtajuuden vahvistaminen ja henkilöstön ammattitaidon kehittäminen täydennuskoulutuksen avulla voivat osaltaan edistää sosiaalityön laadukkuutta.

Edellä esitetyn perusteella ei ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi esittää sosiaalihuollon ammattihenkilöitä koskevan ammatinharjoittamislain säätämistä. Sosiaalityöntekijöiden osalta ammatinharjoittamislain säätämistä arvioidaan uudelleen, jos osoittautuu, että ehdotetun lain säätäminen ja muiden sosiaalialan kehittämishankkeeseen kuuluvien toimenpiteiden toteuttaminen ovat riittämättömiä sosiaalityön laadun turvaamisen kannalta.

3.2.2. *Tehtävämäärittelyihin perustuva kelpoisuussääntely*

Vuoden 1984 asetuksessa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista pyrittiin määrittelemään sosiaalihuollon henkilöstön kelpoisuusehdot mahdollisimman kattavasti toimintayksiköittäin ja ammatinimikkeittäin. Kelpoisuusehtoja ei määritelty ainoastaan sosiaali- ja kasvatustieteiden koulutuksen saaneelle henkilöstölle, vaan ammatinimikkeittäin määriteltiin myös esimerkiksi kasvatustieteiden ja perheneuvonnan lääkäreiden ja psykologien kelpoisuudet sekä vanhainkotien, lasten päiväkotien ja lastensuojelulaitosten henkilöstön kelpoisuudet. Sosiaalihuollon antoi lisäksi yksityiskohtaisen ohjeen kelpoisuusehtojen soveltamisesta.

Vuoden 1992 valtioneuvoston asetuksen yhteydessä kelpoisuussäännökset uudistettiin. Uuden kelpoisuusasetuksen tavoitteena oli kelpoisuusehtojen väljentäminen siten, ettei kelpoisuusehtoja samalla madalletaisi. Kelpoisuusehdot määriteltiin väljästi työstä käsin siten että eri tehtäväryhmiin määriteltiin soveltuva koulutustaso.

Sosiaalialan ammatinharjoittamistyöryhmän muistioon sisältyy lakiluonnos, jossa sosiaalihuollon kelpoisuudet ehdotettiin määriteltäväksi tehtävistä käsin samaan tapaan, kuin voimassa olevassa kelpoisuusasetuksessa on tehty. Luonnoksessa tehtävät määriteltiin kuitenkin nykyistä yksityiskohtaisem-

min. Yksityiskohtainen sääntely katsottiin perustelluksi, koska nykyinen kelpoisuusasetus on tulkinnanvarainen sen suhteen, mihin tehtäviin uudet tutkinnot antavat kelpoisuuden. Lisäksi sosiaalialan uusien tutkintojen tuottamaa asiantuntemusta sosiaalihuollon tehtävissä haluttiin vahvistaa. Lakiluonnoksessa sosiaalityön tehtävät yksilöitiin jopa niin tarkasti, että luonnokseen sisällytettiin viittaukset niihin laissa säädettyihin tehtäviin, joista vastaamiseen ainakin vaadittaisiin säännösehdoituksessa määritelty ylempi korkeakoulututkinto. Säädosvalmistelua jatkettiin työryhmän raportin pohjalta siten, että pyrkimyksenä oli määritellä yksityiskohtaisesti, minkä tyyppisiin tehtäviin vaaditaan minkin koulutustason ja koulutusalan tutkinto.

Eri tehtävien yksityiskohtainen kuvailu ja vaativuustason määrittely säädöstasolla osoittautui kuitenkin huonoksi ratkaisuksi. Tehtävien vaativuustaso oli äärimmäisen vaikea ilmaista sanallisesti säädöstekstissä. Tehtävien yksityiskohtainen kuvailu puolestaan johti toisaalta tulkinnanvaraisiin ilmaisiin, toisaalta säännöstekstiin, jonka soveltaminen käytännössä olisi ollut jäykkää ja muutoksille altista. Tulkintaepäselvyyksien välttämiseksi tehtävämäärittelyihin perustuvan lainsäädännön soveltamisalan olisi myös tullut olla hyvin rajattu. Sosiaalialan ammattiharjoittamistyöryhmän ehdotuksessa lain soveltamisala ehdotettiin rajattavaksi kunnan järjestämään sosiaalihuoltoon ja yksityisten sosiaalipalvelujen valvontalaissa tarkoitettuihin sosiaalipalveluihin. Tämä rajausta säilyi pitkään myös työryhmän työhön perustuvassa jatkovalmistelussa.

Edellä esitetyin perustein luovuttiin ajatuksesta, että samassa laissa tulisi säätää sekä sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista että henkilöstön tehtävärakenteista. Jatkovalmistelun lähtökohdaksi otettiin se, että laissa määritellään erikseen keskeisten sosiaalihuollon ammattien kelpoisuusvaatimukset mutta ei sitä, millaisia yksittäisiä tehtäviä kussakin ammatissa toimivan henkilön toimenkuvaan kuuluu. Sikäli kuin yksittäisten tehtävien edellyttämistä kelpoisuuksista on tarpeen säännellä, sääntely olisi perusteltua sisällyttää erityislainsäädäntöön. Tarvittaessa ehdotettuun lakiin si-

sältyvän ammattinimikkeistön pohjalta olisi mahdollista antaa tehtävärakenteisiin liittyviä suosituksia.

3.3. Keskeiset ehdotukset

3.3.1. *Lain rakenne ja keskeiset uudistukset*

Edellä kuvattujen tavoitteiden toteuttamiseksi esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. Se korvaisi voimassa olevan asetuksen sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista, joka on osoittautunut paitsi vanhentuneeksi myös monilta osin tulkinnanvaraiseksi. Lakiehdotusta valmisteltaessa yhtenä keskeisenä tavoitteena onkin pidetty sitä, että laki olisi mahdollisimman helposti ymmärrettävä eikä aiheuttaisi tulkintaongelmia.

Ehdotettu laki on soveltamisalaltaan laajempi kuin nykyinen kelpoisuusasetus, joka koskee kuntien ja kuntayhtymien järjestämää sosiaalihuoltoa ja jota sovelletaan myös yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetussa laissa tarkoitettuihin sosiaalipalveluihin. Ehdotettua lakia sovellettaisiin sosiaalihuollon henkilöstön kelpoisuusvaatimuksiin kaikilla kunnan tai valtion hallinnonaloilla sekä yksityisissä palveluissa siltä osin kuin palvelut kuuluvat yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain piiriin. Lakia sovellettaisiin sosiaalihuoltoa koskevana yleislakina, jos muualla laissa ei toisin säädetä.

Lakiehdotus sisältää koulutustasojen ja -alojen mukaan määritellyt kelpoisuusvaatimukset keskeisimpiin sosiaalihuollon ammatteihin, joiden ammattitaitoisessa hoitamisessa tarvitaan sosiaalialan-, sosiaali- ja terveysalan tai kasvatusalan tutkintojen tuottamaa osaamista. Ehdotetut kelpoisuusvaatimukset vastaavat uudistuneita koulutusrakenteita. Lakiehdotuksessa mainitut ammatit ovat sosiaalityöntekijä, sosiaaliamies, lastenvalvoja, sosiaaliohjaaja, lastentarhanopettaja ja lähihoitaja.

Voimassa olevaan kelpoisuusasetukseen sisältyy sosiaalihuollon erityistyöntekijän kelpoisuutta koskeva säännös, jota on perinteisesti sovellettu lähinnä erityislastentarhan-

opettajiin sekä kasvatus- ja perheneuvoloiden sosiaalityöntekijöihin. Säännöksen mukaan kelpoisuusvaatimuksena on tehtävän edellyttämä koulutus ja soveltuva erikoistumiskoulutus tai perehtyneisyys. Vastaavanlainen säännös sisällytettäisiin myös ehdotettuun lakiin kuitenkin niin, että erityistyöntekijältä edellytettäisiin aina peruskoulutuksen lisäksi suoritettua erikoistumiskoulutusta tai jatko-tutkintoa.

Riittävä asiantuntijaohjaus sekä hallinnollisissa että sisällöllisissä johtamistehtävissä varmistettaisiin ehdotetun lain johtotehtäviä koskevilla säännöksillä.

Laissa ei säädettäisi yksityiskohtaisia kelpoisuusvaatimuksia kaikkiin niihin tehtäviin, jotka sinänsä kuuluvat lain soveltamisalaan. Osaan tehtävistä kelpoisuusvaatimuksena olisi tehtävään soveltuva koulutus. Samanlainen säännös sisältyy myös voimassa olevaan asetukseen. Asetuksen muissa pykälissä tehtävät on kuitenkin pyritty määrittelemään mahdollisimman kattavasti siten, että kaikkia tehtävryhmiä vastaa tietty koulutustaso. Koska ehdotetussa laissa yksityiskohtaiset kelpoisuusvaatimukset määriteltäisiin ainoastaan keskeisimpiin sosiaalihuollon tehtäviin, entistä suurempi osuus sosiaalihuollon tehtävistä olisi sellaisia, että niihin työntäjä voisi määritellä soveltuvan koulutuksen. Tältä osin uudistus merkitsisi sääntelyn väljentämistä.

Laki ei sisältäisi säännöksiä sosiaalihuollon henkilöstömitoituksesta tai -rakenteesta. Sosiaalialan tulevaisuuden turvaamista koskevan valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaan sosiaalialan eri henkilöryhmien työnjakoa on tarkoitus täsmentää antamalla suosituksia kunnan sosiaalihuollon tehtävärakenteen muuttamiseksi asiakkaiden tarpeita ja henkilöstön osaamista vastaavaksi. Ehdotettu laki yhtenäistäisi ammatinimikkeistöä ja selkeyttäisi eri koulutusalojen tuottamia kelpoisuuksia. Laki loisi pohjan annettaville suosituksille ja ehdotettuun lakiin sisältyvää ammatinimikkeistöä voisi käyttää perustana uudistettaessa tehtävärakenteita koskevaa erityislainsäädäntöä.

3.3.2. *Sosiaalityöntekijä*

Nykyisessä kelpoisuusasetuksessa sosiaalityöntekijä on ainoa erikseen mainittu ammat-

tinimike. Muilta osin asetuksessa säädetyt kelpoisuusvaatimukset määräytyvät tehtävien kuvausten perusteella.

Lakiehdotuksessa täsmennettäisiin sosiaalityöntekijän kelpoisuusvaatimukset vastaamaan nykyistä sosiaalityön yliopistollista koulutusta. Sosiaalityöntekijän kelpoisuusvaatimuksena olisi ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääainetta vastaavat opinnot sosiaalityössä. Siirtymäsäännöksiin turvattaisiin niiden henkilöiden asema, jotka ovat saavuttaneet aikaisempien säännösten mukaisen sosiaalityöntekijän kelpoisuuden ennen ehdotetun lain voimaantuloa.

Ehdotetussa laissa ei määriteltäisi sosiaalityöntekijän tehtävien sisältöä, kuten sitä ei määritellä voimassa olevassa asetuksessa. Ehdotus ei siten merkitsisi muutosta nykyiseen käytäntöön sosiaalityöntekijän tehtävien sisällön suhteen. Sosiaalityöntekijän tehtäväkuva muotoutuisi jatkossakin käytännön tarpeista käsin ja määrittäisi viime kädessä lainsäädäntöön sisältyvien erityissäännösten perusteella.

Ehdotettuun lakiin ei sisälly koulukuraattorin kelpoisuusvaatimuksia koskevaa säännöstä. Koulukuraattorien toiminta perustuu lastensuojelulakiin. Lastensuojelulain (683/1983) 7 §:n 2 momentin mukaan kunnan tulee järjestää kunnan koululaitoksen piirissä oleville oppilaille riittävä tuki ja ohjaus sekä muut tarpeelliset toimet koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi sekä koulun ja kotien välisen yhteistyön kehittämiseksi. Tätä tehtävää varten kunnassa voi olla koulupsykologin ja koulukuraattorin virkoja.

Koulupsykologien ammatinharjoittamisoi-keudesta säädetään terveydenhuollon ammatihenkilöistä annetussa laissa. Koulukuraattorin kelpoisuusvaatimukset määriteltiin aiemmin sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen muuttamisesta annetulla asetuksella (491/1990). Asetuksen mukaan koulukuraattoria koski sama kelpoisuusvaatimus kuin kunnan sosiaalityöntekijöitä. Kelpoisuus-säännöstä sovellettiin yleisesti silloinkin, kun koulukuraattorin virka oli koulutoimen alainen. Nykyisessä kelpoisuusasetuksessa kou-

lukuraattoria ei erikseen mainita. Niissä kunnissa, joissa koulukuraattorin virka on sosiaalitoimen alainen, on edelleen noudatettu asetusmuutoksen mukaista kelpoisuusehtoa. Sen sijaan koulutoimen alaisuudessa toimivien koulukuraattorien kelpoisuuden määrittely on katsottu jääneen sääntelyn ulkopuolelle.

Peruskoulutuksen ja toisen asteen koulutuksen oppilashuoltotyöryhmä on esittänyt muistiossaan (Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto. Opetusministeriön työryhmien muistioita 2002:13), etteivät nykyiset säännökset riittävän hyvin turvaa oppilashuollon saatavuutta eivätkä varmista palveluja saavien oppilaiden oikeusturvaa. Lastensuojelulaissa ja -asetuksessa ei oppilashuoltotyöryhmän mukaan ole riittävän selkeästi määritelty koulupsykologien ja koulukuraattorien työtehtäviä. Sosiaali- ja terveysministeriö on parhaillaan asettamassa oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistamistyöryhmää. Työryhmän on tarkoitus arvioida, missä lainsäädännössä ja millä tavoin koulupsykologeista ja koulukuraattoreista sekä heidän tehtävistään tulisi säätää. Työryhmä arvioinee myös muiden ammattiryhmien osuutta oppilashuollossa.

3.3.3. *Sosiaaliasiamies*

Sosiaaliasiamiehestä ja hänen tehtävistään säädetään asiakaslain 24 §:ssä. Säännöksen mukaan sosiaaliasiamiehen tehtävänä on:

1) neuvoa asiakkaita asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain soveltamiseen liittyvissä asioissa,

2) avustaa asiakasta lain 23 §:ssä tarkoitetun muistutuksen tekemisessä,

3) tiedottaa asiakkaan oikeuksista,

4) toimia muutenkin asiakkaan oikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi sekä

5) seurata asiakkaiden aseman ja oikeuksien kehitystä kunnassa.

Sosiaaliasiamiehen tehtävien kuvaus osoittaa, että voidakseen hoitaa työnsä asianmukaisesti sosiaaliasiamiehellä tulee olla hyvä sosiaalihuollon ja sen lainsäädännön sekä hallinnon tuntemus. Asiakaslain säätämisen yhteydessä oli esillä kysymys sosiaaliasiamiehen kelpoisuusvaatimuksista. Tuolloin päädyttiin kuitenkin siihen, että kelpoisuus-

vaatimukset jätettäisiin kuntien harkintaan, kuten on tehty potilasasiamiehen kelpoisuusvaatimustenkin suhteen. Asiakaslain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 137/1999 vp) mukaan tavoitteena ovat mahdollisimman joustavat järjestelyt siten, että toisaalta asiakkaiden tarpeet ja toisaalta kunnan koko ja muut käytännön mahdollisuudet tarjota sosiaaliasiamiehen palveluja pystyttäisiin kunnassa sovittamaan yhteen.

Eduskunta edellytti asiakaslain johdosta antamassaan vastauksessa (EV 100/2000 vp), että hallitus seuraa lainsäädännön vaikutuksia sosiaalihuollon asiakkaan asemaan ja oikeuksiin. Sosiaaliasiamiestoiminnan arviointi toteutettiin vuonna 2003 Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskukseen (Stakes) sosiaalipalvelujen evaluaatioryhmän (FinSoc) sekä Sosiaali- ja terveysturvan Keskusliiton yhteistyönä (FinSoc arviointiraportti 1/2003). Myös lääninhallitukset ovat tehneet sosiaaliasiamiestoimintaa koskevia selvityksiä. Selvityksistä ilmenee, että suuri osa sosiaaliasiamiehistä on henkilöitä, jolla ei koulutuksensa ja aiemman työkokemuksensa perusteella näyttäisi olevan riittäviä edellytyksiä hoitaa sosiaaliasiamiehen tehtävää. Tästä syystä ehdotetaan, että sosiaaliasiamiehen kelpoisuutta koskevat vähimmäisvaatimukset säädetään laissa.

3.3.4. *Lastenvalvoja*

Isyyslain (700/1975) mukaan lastenvalvojan tehtäviin kuuluu avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten isyyden selvittäminen ja isyyden tunnustamisen voimaansaattaminen. Lisäksi lastenvalvoja käyttää alaikäisen lapsen puhevaltaa isyyden vahvistamista koskevassa oikeudenkäynnissä.

Käytännössä isyysoikeudenkäynnit ovat nykyisin harvinaisia. Valtaosa isyysasioista on tapauksia, joissa yhteistaloudessa avioliittoa solmimatta elävät puoliset haluavat tunnustamisella vahvistuttaa lapsen isyyden. Samassa yhteydessä he yleensä haluavat tehdä myös sopimuksen lapsen yhteishuoltajuudesta. Silloinkin, kun lapsen vanhemmat asuvat erillään, lapsen isyys vahvistetaan yleisimmin tunnustamisella. Tunnustamisen yhteydessä voidaan tehdä myös sopimus lap-

sen elatuksesta. Suurin osa elatussopimuksista tehdään kuitenkin vanhempien erotessa. Silloin on yleensä tarpeen myös sopia lapsen huollosta, asumisesta ja oikeudesta tavata erillään asuvaa vanhempansa.

Nykyinen kelpoisuusasetus on tulkinnanvarainen sen suhteen, kuuluvatko lastenvalvojan tehtävät sekä lapsen huolto- ja elatussopimusten valmisteluun liittyvät tehtävät sosiaalityöntekijän tehtäviin vai kenties asetuksen 6 §:ssä tarkoitettuihin muihin sosiaalihuollon ammatillisiin tehtäviin. Vuoden 1983 kelpoisuusasetuksen 2 §:n mukaan lastenvalvojan tehtäviin oli kelpoinen sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaavan henkilön lisäksi myös henkilö, joka oli suorittanut virkaan soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon.

Sosiaalihuollon ammatinharjoittamistyöryhmä ehdotti, että lastenvalvojan tehtäviin vaadittaisiin sosiaalityöntekijän kelpoisuus tai tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. Työryhmä perusteli ehdotustaan toteamalla, että joissakin suuremmissa kunnissa yhdeksi lastenvalvojaksi on voitu nimittää esimerkiksi juristi muun muassa isyys oikeudenkäyntejä silmällä pitäen. Sen sijaan lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta sekä elatusta koskevien sopimusten valmistelutehtävät työryhmä ehdotti sisällytettäväksi sosiaalityön tehtäviä koskevaan säännökseen, jolloin niistä vastaavalla henkilöllä olisi tullut olla sosiaalityöntekijän kelpoisuus.

Isyyslain mukaiset lastenvalvojan tehtävät sekä lapsen huolto- ja elatussopimusten valmistelua koskevat tehtävät liittyvät pitkälti yhteen ja usein ne kuuluvatkin saman viranhaltijan toimenkuvaan. Tällainen järjestely on myös asiakkaiden edun mukainen, sillä silloin he voivat hoitaa sekä isyysasiansa että lasta koskevien sopimusten tekemisen saman viranhaltijan luona. Sopimusten valmistelussa tarvittavaa osaamista voi olla paitsi sosiaalityöntekijän kelpoisuuden omaavalla henkilöllä myös esimerkiksi henkilöllä, joka on suorittanut ylemmän oikeustieteellisen tutkinnon. Sen vuoksi esityksessä ehdotetaan, että kelpoisuusvaatimuksena sekä lastenvalvojan että edellä tarkoitettujen sopimusten valmistelutehtäviin olisi joko sosiaalityöntekijän kelpoisuus tai tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto.

3.3.5. Sosiaaliohjaaja

Yliopistokoulutuksen saaneiden sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen saaneiden sosionomien (AMK) tehtäväjako on ollut vakiintumaton ja osin epätarkoituksenmukainen. Sosiaali- ja terveysministeriön asettama Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämissuunnitelma (Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämissuunnitelman loppuraportti, Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:10) selvitti mahdollisuutta kehittää sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakennetta siten, että näiden ammattiryhmien erilainen osaaminen voidaan parhaalla tavalla hyödyntää sosiaalihuollon toimintakäytännöissä. Selvityksen mukaan osa tehtävistä, joita sosiaalipalvelutoimistoissa ovat perinteisesti tehneet sosiaalityöntekijät, on sellaisia, että niiden suorittaminen voidaan siirtää sosionomi (AMK)-tutkinnon suorittaneiden tehtäväksi heidän ammatillisten valmiuksiensa perusteella.

Selvityksen mukaan ammattikorkeakoulutus antaa hyvät valmiudet myös kokonaan uusiin tehtäväkokonaisuuksiin, jotka tuottavat asiakkaalle parempaa palvelua ja ennaltaehkäisevinä säästävät kustannuksia. Sosiaaliohjaus aikuisten parissa työskennellessä on vasta kehityksessä työmuodoksi sosiaalipalvelutoimistoissa. Erityisesti vammaishuollossa palveluohjaus on työmenetelmänä vakiinnuttamassa asemaansa.

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet ovat käytännössä useimmiten sijoittuneet sosiaalihuollossa sellaisiin tehtäviin, joihin vaaditaan nykyisen kelpoisuusasetuksen 4 §:n mukainen kelpoisuus eli tehtävään soveltuva vähintään opistoasteinen sosiaali- tai terveydenhuoltoalan taikka muun alan ammatillinen tutkinto. Kelpoisuusasetuksen vanhentuneisuus sekä ammattikorkeakoulutuksen saaneiden sosiaalihuollon ammattilaisten omien ammatinimikkeiden vakiintumattomuus ovat kuitenkin jatkuvasti aiheuttaneet epävarmuutta ammattikorkeakoulutuksen tuottamasta pätevydestä sosiaalihuollon tehtäviin.

Nykyisen kelpoisuusasetuksen 4 §:n mukaisissa tehtävissä on käytössä muun muassa erilaisia opistotutkinnon tutkintonimikkeitä

mukailevia tehtävänimikkeitä kuten sosiaali-kasvattaja, kasvatusohjaaja, vanhustyön ohjaaja sekä kehitysvammaisten ohjaaja. Esiityksen tavoitteena on, että sosiaaliohjaaja omaksuttaisiin sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoa ja sitä edeltäneitä opistotutkintoja vastaavaksi ammattinimikkeeksi sosiaalihuollon tehtävissä. Ehdotetun lain mukaan kelpoisuusvaatimuksena sosiaaliohjaajan tehtäviin on sosiaalialalle suuntaava sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto. Sosiaalialalle suuntaavien ammattikorkeakoulututkintojen tutkintonimikkeet ovat sosionomi (AMK), geronomi (AMK) sekä kuntoutuksen ohjaaja (AMK). Tavoitteena on, että sosiaaliohjaajasta tulisi yleisnimike sosiaalialalle suuntaavan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneille vastaavasti kuin sosiaalityöntekijä on yleisnimike ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneille sosiaalityön ammattilaisille. Eri tehtävissä on työnantajan valinnan mukaan mahdollista käyttää nimikkeinä myös uusia tutkintonimikkeitä: sosionomi (AMK), geronomi (AMK) sekä kuntoutuksen ohjaaja (AMK). Siirtymäsäännösten mukaan soveltuvan opistotutkinnon suorittaneet olisivat kelpoisia tehtäviin, joissa ehdotetun lain mukaan edellyttäisiin ammattikorkeakoulututkintoa. Tarkoitus on, että vastaavasti ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet olisivat kelpoisia tehtäviin, joista edelleen käytetään vanhojen opistotutkintojen mukaisia nimikkeitä.

Lakiehdotuksen valmistelun yhteydessä on arvosteltu sosiaaliohjaaja-nimikettä, koska se pohjautuu vanhaan tutkintonimekkeeseen. Nimikkeen käytön on pelätty supistavan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden tehtäväkenttää heidän osaamisaluettaan kaapeammaksi. Vaikka opistotutkinnon suorittaneita on edelleen runsaasti työelämässä, ei uusia opistotutkinnon suorittaneita enää valmistu. Niinpä sosiaaliohjaajan nimekkeen hylkääminen ei ole tätä taustaa vasten perusteltua. Sosiaalihuollon tehtävä- ja ammattirakenteen kehittämissuunnitelman kokeilukunnat ovat ottaneet sosiaaliohjaajan ammattinimikkeen käyttöön nimenomaan tehtävissä, jotka edellyttävät ammattikorkeakoulutuksen antamia valmiuksia. Nimikkeen ottamista lakiehdotukseen puoltaa myös se, että se on

hyvin arkikieleen sopiva ja kertoo asiakkaalle työntekijän työn luonteesta.

Ehdotettua lakia on sen valmistelun yhteydessä arvosteltu myös siitä, ettei siinä erikseen oteta huomioon nuorisosalan koulutuksen tuottamaa osaamista. Nuorisotyöntekijät samoin kuin terveydenhuollon ammattilaiset toimivat usein moniammatillisen tiimin osana muun muassa lastensuojelun avo- ja laitoshuollossa sekä päihdehuollossa. Ehdotetussa laissa ei kuitenkaan määriteltäisi eri toimintayksiköiden henkilöstörakennetta vaan niistä säädettäisiin edelleen erityislainsäädännössä. Eri toimintayksiköitä koskevia henkilöstörakennetta koskevia säännöksiä sisältyy muun muassa lastensuojeluasetuksen (1010/1983) 8 §:ään sekä valtion koulukohteista annetun asetuksen 18 §:ään (769/1978).

3.3.6. Lastentarhanopettaja

Valtioneuvosto on tehnyt helmikuussa 2002 periaatepäätöksen varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2002:9). Periaatepäätöksen tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen yhtenäistä toteuttamista koko maassa sekä varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen muodostumista yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Periaatepäätöksen mukaan yhteiskunnan järjestämä ja valvoma varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Varhaiskasvatustalvuuilla ehkäistään tehokkaasti lasten syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen jatkuvuuden turvaa varhaiskasvatustalvuuksien ja koulun tiivis yhteistyö.

Lastentarhanopettajan tehtäviin sijoittuu nykyisillä tutkinnoilla kasvatustieteen kandidaatin ja maisterin tutkinnon sekä ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK)-tutkinnon suorittaneita henkilöitä. Lakiehdotuksessa täsmennetään lastentarhanopettajan kelpoisuusvaatimuksia vastaamaan uudistunutta koulutusta. Esiityksen mukaan kelpoisuusvaatimuksena lastentarhanopettajan tehtäviin olisi vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus tai varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot sisäl-

tävä sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto. Ammattikorkeakoulutuksen saaneiden vahvuutena on perhetyön ja moniammatillisen työotteen hallitseminen, kun taas kasvatustieteen kandidaattikoulutus kohdistuu keskeisesti lapsuuden asiantuntijuuteen. Molemmat koulutukset soveltuvat lastentarhanopettajan tehtäviin.

3.3.7. Lähihoitaja

Lakiehdotuksen tarkoitus on, että lähihoitaja olisi yleisammattinimike sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneille sosiaalihuollon tehtävissä toimiville ammattihenkilöille. Kelpoisia lähihoitajan tehtäviin sosiaalihuollossa olisivat myös ne, jotka ovat suorittaneet tehtävään soveltuvan lähihoitajan tutkintoa vastaavan tutkinnon. Myös muun kuin sosiaali- ja terveysalan tutkinnon suorittaminen voisi siis tuottaa kelpoisuuden lähihoitajan tehtäviin edellyttäen, että tutkinto on tehtävään soveltuva ja vastaa laadultaan ja opintomäärältään lähihoitajan tutkintoa. Säännöksen tavoitteena on varmistaa, että lähihoitajan tehtävissä toimivilla henkilöillä on vaativissa hoito-, hoiva-, kasvatus- ja ohjaustyössä tarvittava koulutus.

Siirtymäsäännösten mukaan soveltuvan kouluasteisen sosiaali- tai terveydenhuoltoalan ammatillisen tutkinnon suorittaneet olisivat kelpoisia tehtäviin, joissa ehdotetun lain mukaan edellytetään sosiaali- ja terveydenhuollon perustutkintoa tai vastaavaa koulutusta. Tarkoitus on, että vastaavasti lähihoitajatutkinnon suorittaneet olisivat kelpoisia tehtäviin, joista edelleen käytetään vanhojen kouluasteisten tutkintojen mukaisia nimikkeitä. Kotipalveluissa edelleen käytetyin tehtävänimike on kodinhoitaja. Lasten päivähoidossa yleisin tehtävänimike on lastenhoitaja. Myös päivähoitajan nimike on edelleen käytössä.

3.3.8. Sosiaalihuollon johtotehtävät

Asiantunteva johtaminen luo edellytykset sille, että asiakas saa tarvitsemansa palvelut laadukkaasti toteutettuina. Sen vuoksi lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi myös johtotehtävissä vaadittavia kelpoisuuksia koskevat säännökset. Ne koskisivat nykyisen asetuk-

sen vastaavien säännösten tapaan sekä toiminnan hallinnollista että sisällöllistä johtamista. Säännöksiä sovellettaisiin sekä sosiaalihuollon että yhdistetyn sosiaali- ja terveydenhuollon johtotehtäviin. Hallinnollisiin johtotehtäviin vaadittavia kelpoisuuksia säänneltäisiin vain siltä osin, kuin kyse on kunnan tai kuntayhtymän sosiaalihuollon tai sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaistointana tapahtuvasta hallinnoinnista.

3.3.9. Tilapäinen poikkeaminen kelpoisuusvaatimuksista

Sosiaalihuollon palvelujen laadun takaamiseksi on tärkeää, että tehtävää hoitaa kelpoisuusvaatimukset täyttävä henkilö ja että tehtävien hoidossa pyritään jatkuvuuteen. Koska kelpoisuusvaatimukset täyttäviä hakijoita ei aina ole saatavissa, lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi mahdollisuus poiketa kelpoisuusvaatimuksista. Poikkeamismahdollisuus olisi kuitenkin rajoitetumpi kuin mihin nykyinen kelpoisuusasetus antaa mahdollisuuden. Ehdotuksen mukaan tehtävään voitaisiin ottaa enintään vuoden määräajaksi henkilö, joka ei täytä kelpoisuusvaatimuksia, mutta jolla on suoritettujen opintojen perusteella riittävät edellytykset tehtävän hoitamiseen.

Nykyisen asetuksen mukaista mahdollisuutta ottaa sosiaalihuollon tehtäviin kahden vuoden määräajaksi henkilö, joka ei täytä kelpoisuusehtoja, on perusteltu erityisesti kuntien vaikeudella saada palkatuksi päteviä sosiaalialityöntekijöitä. Kun sosiaalialityöntekijöiden sijaisuuksiin on palkattu opiskelijoita ja työnteko on puolestaan viivästyttänyt opintojen loppuun saattamista, ei vuosittain ole valmistunut ennakoitua määrää sosiaalialityöntekijöitä. Lakiehdotuksen tavoitteena on rajoittaa pitkien sijaisuuksien käyttöä ja edesauttaa opiskelijoiden nopeampaa valmistumista ja siirtymistä työmarkkinoille kelpoisuusvaatimukset täyttävinä työntekijöinä.

Siirtymäsäännökset

Ehdotetuissa kelpoisuussäännöksissä mainitut tutkinnot vastaavat nykyisen koulutusjärjestelmän mukaisia tutkintoja. Kelpoisuusvaatimuksia koskevien siirtymäsäännös-

ten merkitys on suuri, koska käytännössä huomattava osa työnhakijoista on suorittanut vanhojen koulutusjärjestelmien mukaisen tutkinnon. Lisäksi osalle on myönnetty erivapaus virkaan perustuslailla kumotun Suomen hallitusmuodon 85 §:n nojalla. Jotta erivapauskäytäntöä olisi voitu jatkaa perustuslain voimaantulon jälkeen, siitä olisi pitänyt säätää erikseen. Sosiaalialan ammatinharjoittamistyöryhmä ei pitänyt erivapauskäytännön jatkamista tarkoituksenmukaisena eikä sitä ehdoteta sisällytettäväksi tähänkään ehdotukseen.

Siirtymäsäännöksillä varmistettaisiin, että aikaisempien tutkintojen suorittaneilla säily kelpoisuus vastaaviin tehtäviin. Kelpoisuus säilyisi myös niillä, jotka ovat saavuttaneet sen nykyisen asetuksen siirtymäsäännösten tai heille myönnetyn erivapauden nojalla.

Ehdotetut kelpoisuussäännökset koskevat osittain sellaisia tehtäviä, jotka ovat nykyisin kelpoisuussääntelyn ulkopuolella. Siirtymäsäännöksillä varmistettaisiin, että kukaan ei menetä työpaikkaansa ehdotetun lain johdosta. Jos esimerkiksi sosiaaliamies ei täytä ehdotetun lain mukaista kelpoisuutta, hän voisi jatkaa sen tehtävän hoitamista, johon hänet on valittu, mutta hän ei voisi tulla valituksi vastaaviin tehtäviin esimerkiksi toiseen kuntaan. Sama periaate koskisi myös sellaista sosiaalihuollon tehtävissä työskentelevää henkilöä jolta puuttuu ehdotetun lain edellyttämä tai sitä edeltänyt aikaisempi tutkinto ja jolle ei myöskään ole myönnetty erivapautta tehtävään aikaisemmin vaadituista kelpoisuusvaatimuksista. Jos tällainen henkilö on otettu tehtävään poikkeamalla kelpoisuusvaatimuksista nykyisen kelpoisuusasetuksen 7 §:n mukaisesti, henkilö voisi jatkaa tehtävän hoitamista enintään säännöksessä tarkoitettua määrääjään päättämiseen asti.

Nykyisen asetuksen siirtymäsäännöksiä on pidetty vaikeaselkoisina. Ehdotetussa laissa siirtymäsäännökset on pyritty saamaan mahdollisimman selkeiksi ensinnäkin siten, että säännösten otsikkoina ovat pääosin lain perussäännöksissä käytetyt ammattinimikkeet. Koska ongelmana ovat olleet erityisesti sosiaalityöntekijöitä koskevat vanhat siirtymäsäännökset, tarkoitus on tältä osin antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Vaikutukset eri elämäalueilla

4.1.1. Taloudelliset vaikutukset

Esityksen keskeisenä tavoitteena on parantaa ammatillisen osaamisen tasoa sosiaalihuollon tehtävissä. Suurin osa ehdotetussa laissa tarkoitettusta henkilöstöstä työskentelee kuntasektorilla. Epäpätevän henkilöstön käyttö on saattanut säästää kuntien henkilöstömenoja, mutta arvioitavissa on, että pysyvän ammattitaitoisien henkilöstön käyttö vähentää pitkällä aikavälillä kuntien menoja sosiaalihuollossa. Sosiaalityöntekijät tekevät merkittäviä taloudellisia päätöksiä, jotka yhdistyessään pitkäjänteiseen suunnitelmalliseen sosiaalityöhön vähentävät yhteiskunnalle sosiaalisista ongelmista koituvia kustannuksia. Ammattitaitoisesti toteutettu varhaiskasvatustyö puolestaan ennaltaehkäisee lasten syrjäytymistä ja vähentää korjaavan sosiaalihuollon kustannuksia. Esityksen kokonaistaloudelliset vaikutukset ovat kuitenkin vaikeasti arvioitavissa.

4.1.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Esitys tukee sosiaalihuollon järjestämistä joustavasti eri hallintomallien alaisuudessa ja edistää moniammatillisten työtapojen kehittämistä koko sosiaalihuollon kentällä. Esityksellä pyritään varmistamaan, että sosiaalihuollon henkilöstöllä on tehtävän edellyttämä koulutus ja perehtyneisyys riippumatta siitä, minkä organisaation alaisuudessa sosiaalihuollon ammatillinen henkilöstö työskentelee.

Sosiaalihuollon tehtävissä on eduksi, että henkilöstöön kuuluu sekä miehiä että naisia. Ala on perinteisesti ollut hyvin naisvaltainen. Odotettavissa on, että sosiaalihuollon ammatien arvostus lisääntyy ja työn kuormitus vähenee, kun tehtäviä hoitaa tehtävien vaativuustasoa vastaavan koulutuksen saanut henkilökunta. Erityisesti ammattikorkeakoulututkinnon suosio lisääntynee molempien sukupuolten keskuudessa, kun sosiaalialalle suuntaavien (AMK)-tutkintojen asema työelämässä selkiytyy ja koulutuksella on omat

ammattinimikkeet. Samaan suuntaan vaikuttaa se, että ammattikorkeakoulututkinto tuottaa kelpoisuuden moniin sosiaalihuollon johdaviin tehtäviin. Yliopistollisen koulutuksen tuottaman kelpoisuuden selkiytyminen vaikuttanee samansuuntaisesti.

4.1.3. *Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan*

Lakiehdotus kohentaa sosiaalihuollon asiakkaiden asemaa parantamalla sosiaalihuollon palvelujen laatua. Ehdotuksen tavoitteena on edistää henkilöstön pysyvyyttä ja kohentaa henkilöstön koulutustasoa asiakkaiden palvelutarpeita vastaavaksi. Esityksellä turvataan se, että sosiaalihuollon palvelujen käyttäjä saa tiedon siitä, mikä asema, pätevyys ja koulutus sosiaalihuollon ammatillisella henkilöstöllä on riippumatta siitä, minkä organisaation alaisuudessa henkilöstö työskentelee.

4.1.4. *Alueelliset vaikutukset*

Ehdotetulla lailla ei ole suoraa vaikutusta sosiaalihuollon henkilöstön alueelliseen jakautumiseen. Yhtenäinen ammattinimikkeistö parantaisi kuitenkin palvelujen laadun vertailtavuutta ja helpottaisi lääninhallitusten valvontatehtävien suorittamista. Lakiehdotus saattaisi siten välillisesti ohjata henkilöstörakenteen yhdenmukaistamiseen ja tasoittaa alueellisia eroja palvelujen tarjonnassa.

5. Asian valmistelu

5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Esityksen valmistelu on ollut poikkeuksellisen pitkäaikainen ja monivaiheinen. Jo vuonna 1994, kun eduskunta hyväksyi terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain, se samalla edellytti, että vastaavanlainen lakiehdotus valmistellaan myös sosiaalihuollon henkilöstöä silmälläpitäen.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti vuonna 1996 työryhmän selvittämään sosiaalihuollon ammatinharjoittamislainsäädännön tarvetta (Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 1997:17). Tämä työryhmä piti

ammatinharjoittamislain säätämistä tarpeellisenä ja esitti alustavia hahmotelmia vaihtoehtoiksi, joiden pohjalta sääntely voitaisiin toteuttaa. Syksyllä 1998 ministeriö asetti työryhmän valmistelemaan sosiaalialan ammatinharjoittamislainsäädäntöä edellisen työryhmän hahmottelemien mallien pohjalta.

Muun muassa edellä kohdasta 4.2.1. ilmenneiden syiden johdosta työryhmä kuitenkin luopui ammatinharjoittamislain valmistelusta. Sen sijaan se valmisteli lakiluonnoksen, joka pohjautui perusrakenteeltaan nykyiseen kelpoisuusasetukseen. Työryhmän laatimaa lakiehdotusta on kuvattu edellä kohdassa 4.2.2. Työryhmä ei pitänyt mahdollisena ammatinharjoittamislain säätämistä koko sosiaalihuollon henkilöstöä koskevana, mutta katsoi, että jatkovalmistelussa voitaisiin harkita lain säätämistä vain sosiaalityöntekijöiden osalta.

Työryhmän luonnosteleman kelpoisuuslain valmistelua jatkettiin virkatyönä, ja syksyllä 2002 valmistui uusi luonnos laiksi sosiaalihuollon tehtävissä vaadittavista kelpoisuuksista. Sen johdosta järjestettiin kuulemistilaisuus lokakuussa 2002. Kuulemistilaisuuteen osallistuivat opetusministeriön, Valtakunnallisen sosiaalityön yliopistoverkoston Sosnetin, Suomen Kuntaliiton, Kunnallisen työmarkkinalaitoksen, Kunta-alan ammattiliitto KTV ry:n, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n sekä Suomen ammattikorkeakouluopiskelijajyhdistysten liiton Samokin edustajat. Edellisten lisäksi luonnoksesta antoivat oman lausuntonsa muun muassa Sosiaalityön neuvottelukunta, eri lääninhallitukset, alueelliset osaamiskeskukset, yksittäisten kaupunkien sosiaalivirastot ja yliopistot.

Lausunnoissa katsottiin yleisesti, ettei lakiluonnos ollut valmis annettavaksi eduskunnalle. Muun muassa opetusministeriön mielestä lain valmistelua tuli voida jatkaa siten, että otettaisiin huomioon valtakunnallisen sosiaalialan kehittämisohjelman selvityshenkilöiden, tuolloin vastikään asetetun sosiaalityön neuvottelukunnan sekä tehtävärakenteiden kehittämisen edellytyksiä selvittävän STEAM-hankkeen työn tuloksia.

Koska tehtävien yksityiskohtaiseen kuvailuun ja vaatavuustason määrittelyyn perustuva sääntelytapa oli osoittautunut toimimat-

tomaksi ratkaisuksi, lainvalmistelua jatkettiin uudelta pohjalta. Lähtökohdaksi asetettiin se, että laissa määriteltäisiin erikseen keskeisten sosiaalihuollon ammattien kelpoisuusvaatimukset, mutta ei tehtävärakenteita. Tässä jatkovalmistelussa syntyneistä lakiluonnoksista järjestettiin useita pienimuotoisia kuulemistilaisuuksia vuonna 2004. Niistä saadun palautteen sekä eri tahoilta tulleiden kommenttien ja lausuntojen pohjalta jatkettiin hallituksen esityksen työstämistä.

Esitystä on käsitelty kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa sekä sosiaalipoliittisessa ministerityöryhmässä. Lakiluonnos on ollut esillä myös sosiaalialan kehittämishankkeen koordinaatiotyöryhmässä, jossa ovat edustettuina alueellisten johtoryhmien lisäksi sosiaali- ja terveystalouden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes, Sosiaali- ja terveys- turvan keskusliitto sekä Vanhustyön keskusliitto. Lisäksi lakiluonnosta on esitelty muun muassa STEAM-hankkeen johtoryhmässä, AMK-verkoston päivillä, opetushallituksen nuorisotyön koulutustoimikunnassa sekä Sosiaalityö 2015 -työryhmässä. Valmistelun kuluessa on neuvoteltu opetusministeriön, oikeusministeriön sekä työministeriön kanssa.

5.2. Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Lakiluonnosta ovat kommentoineet joko suullisesti tai kirjallisin lausunnoin muun muassa AMK-verkosto, SOSNET, Lastentarhanopettajaliitto, Suomen Kuntaliitto, Opettajien ammattijärjestö, Kunnallinen työmarkkinalaitos, Talentia, Kunta-alan ammattiliitto sekä eri oppilaitosten edustajat.

Lausunnonantajat suhtautuivat pääsääntöisesti myönteisesti lakiehdotukseen. Erityisesti lain soveltamisalan laajentamista suhteessa voimassa olevaan asetukseen sekä tavoitetta yhtenäistää ammattinimikkeistöä pidettiin hyvinä. Sosiaaliasiamiehen ja lastenvalvojan kelpoisuusvaatimusten määrittelyä pidettiin myös yleisesti hyvänä asiana samoin kuin kelpoisuutta vailla olevan henkilöstön käytön rajoittamista. Kielteisimminkin lakiehdotukseen suhtautui Kunnallinen työmarkkinalaitos, jonka mukaan lakiehdotusta ei pitäisi rakentaa ammattinimikkeiden varaan.

Joidenkin ehdotusten osalta mielipiteet ja

kautuivat. Suomen Kuntaliitto esitti nimikkeiden rajaamista siten, että kutakin koulutustasoa vastaisi yksi yleisnimike, mihin tässä esityksessä onkin päädytty. Monet lausunnonantajat olisivat toivoneet, että kutakin koulutustasoa vastaisi useampi ammattinimike ja että kutakin kelpoisuussäännöstä tarkennettaisiin asetuksella. Esimerkiksi lähihoitajan nimikkeen lisäksi toivottiin erikseen mainittavan myös kodinhoitajan ja lastenhoitajan nimikkeet. Lisäksi toivottiin erityistyöntekijää koskevan pykälän tarkentamista asetuksella, jottei syntyisi epäselvyyttä esimerkiksi erityislastentarhanopettajalta edellytettävästä koulutuksesta.

Perhetyöntekijän ja koulukuraattorin kelpoisuusvaatimuksista esitettiin säädettäväksi joko laissa tai sitä tarkentavalla asetuksella. Koska mainittuja nimikkeitä käyttävät työelämässä useamman koulutusalan ja -tason edustajat, mielipiteet säännösten sisällön suhteen poikkesivat huomattavasti toisistaan. Perhetyöntekijä on toisissa kunnissa vakiintunut perhetyötä tekevän sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneen henkilöstön tehtävänimikkeeksi. Osa kunnista taas on määritellyt perhetyöntekijä -nimikkeen kotipalvelun työntekijän tehtävänimikkeeksi, jolloin kelpoisuusvaatimuksena on käytetty sosiaali- ja terveystalouden perustutkintoa. Eri tahot olivat yksimielisiä siitä, että perheiden kanssa tehtävässä työssä tarvitaan sekä ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden että lähihoitajien työpanosta ja että työtehtävät eroavat olennaisilta osin toisistaan. Molempien tahojen edustajat katsoivat kuitenkin, että perhetyöntekijä-nimike soveltuu parhaiten käytettäväksi juuri heidän edustamaansa koulutusta edellyttävissä tehtävissä.

Esitettyjen kommenttien perusteella koulujen oppilashuollossa voitaisiin sosiaalisten ja psyykkisten ongelmien selvittelyssä ja ennaltaehkäisyssä hyödyntää erilaista sosiaali- ja terveydenhuollon sekä nuorisotyön ammattilaisten osaamista. Voimassa oleva lastensuojelulaki tunnistaa kuitenkin ainoastaan koulupsykologin ja koulukuraattorin tehtävät. Lastensuojelulakia ja -asetusta on lisäksi arvosteltu siitä, etteivät ne riittävän selkeästi määrittele koulupsykologien ja koulukuraattorien työtehtäviä. Koulukuraattorin kelpoisuusvaatimuksia koskevat mielipiteet erosi-

vatkin huomattavasti toisistaan. Kelpoisuusvaatimuksista lienee perusteltua säätää vasta kun koulukuraattorin työtehtävät on tarkemmin määritelty.

AMK-verkosto esitti huolensa siitä, etteivät työnantajat ottaisikaan käyttöön sosiaaliohjaaja-nimikettä. Nuorisoalan koulutuksen edustajat puolestaan uskoivat, että sosiaaliohjaaja-nimekkeestä tulee niin käytetty, että se uhkaa nuorisoalan koulutuksen saaneiden

asemaa erityisesti lastensuojelulaitosten työntekijöinä. Ehdotetussa laissa ei kuitenkaan säädettäisi lastensuojelulaitosten henkilöstön rakenteesta, vaan se jäisi edelleen erityislainsäädännön varaan.

Lausunnoissa esitetyt huomautukset on pyritty mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon esitystä valmisteltaessa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 §. *Lain tarkoitus.* Asiakaslain 4 §:n mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Ehdotetun lain tarkoituksena on edistää tämän oikeuden toteutumista edellyttämällä, että sosiaalihuollon tehtävissä toimivilla henkilöillä on tehtävän ammattitaitoisessa hoitamisessa tarvittava koulutus ja perehtyneisyys.

2 §. *Lain soveltamisala.* Voimassa olevaa asetusta sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista sovelletaan kunnan tai kuntainliiton sosiaalihuollon ammatilliselta henkilöstöltä vaadittaviin kelpoisuuksiin. Vallitsevan tulkinnan mukaan asetusta on sovellettu ainoastaan kunnan sosiaalitoimen alaiseen henkilöstöön sekä yksityisissä sosiaalipalveluissa toimivaan henkilöstöön siltä osin kuin toiminta kuuluu yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain (valvontalaki, 603/1996) piiriin. Yleisperusteluissa mainituista syistä soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi siten, että soveltamisalan piiriin tulisivat sosiaalihuollon ammatillisesta henkilöstöstä myös ne, jotka työskentelevät kunnassa muun kuin sosiaalitoimen alaisuudessa sekä ne, jotka työskentelevät valtion palveluksessa.

Lakia sovellettaisiin sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksiin. Sosiaalihuollolla tarkoitettaisiin sosiaalihuoltolain 13 §:ssä mainittuja tehtäviä, joista kunnan tulee huolehtia. Pykälän 1 momentin

mukaan kunnan on huolehdittava:

- sosiaalipalvelujen järjestämisestä kunnan asukkaille,
 - toimeentulotuen antamisesta kunnassa oleskelevalle henkilölle,
 - sosiaaliavustusten suorittamisesta ja sosiaalisen luoton myöntämisestä kunnan asukkaille,
 - ohjauksen ja neuvonnan järjestämisestä sosiaalihuollon ja muun sosiaaliturvan etuuksista ja niiden hyväksikäyttämisestä,
 - sosiaalihuoltoa ja muuta sosiaaliturvaa koskevan tiedotustoiminnan järjestämisestä, sekä
 - sosiaalihuoltoa ja muuta sosiaaliturvaa koskevan koulutus-, tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistoiminnan järjestämisestä.
- Sosiaalihuoltolain 13 §:n 2 momentin mukaan kunta on lisäksi velvollinen alueellaan toimimaan muutoinkin sosiaalisten olojen kehittämiseksi ja sosiaalisten epäkohtien poistamiseksi.
- Sosiaalipalvelut, joiden järjestämisestä kunnan on huolehdittava sosiaalihuoltolain 13 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla, ilmenevät lain 17 §:stä. Pykälän 1 momentissa luetellut sosiaalipalvelut ovat:
- sosiaalityö, josta säädetään sosiaalihuoltolain 18 §:ssä,
 - kasvatus- ja perheneuvonta, josta säädetään sosiaalihuoltolain 19 §:ssä,
 - kotipalvelut, joista säädetään sosiaalihuoltolain 20 – 21 §:ssä,
 - asumispalvelut, joista säädetään sosiaalihuoltolain 22 – 23 §:ssä,

- laitoshuolto, josta säädetään sosiaalihuoltolain 24 – 24 a §:ssä,

- perhehoito, josta säädetään sosiaalihuoltolain 25 – 26 a §:ssä ja perhehoitajalaissa (312/1992),

- omaishoidon tuki, josta säädetään sosiaalihuoltolain 27 a – 27 c §:ssä ja omaishoidon tuesta annetussa asetuksessa (318/1993), sekä

- vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja vammaisten henkilöiden työtoiminta, joista säädetään sosiaalihuoltolain 27 d – 27 e §:ssä.

Sosiaalihuoltolain 17 §:n 2 momentissa luetellaan sellaiset kunnan järjestettäväksi kuuluvat sosiaalihuollon tehtävät, joista säädetään sosiaalihuollon erityislainsäädännössä tai muussa lainsäädännössä. Nämä tehtävät ovat:

- lasten ja nuorten huollon järjestäminen, josta säädetään lastensuojelulaissa (683/1983),

- lasten päivähoiton järjestäminen, josta säädetään lasten päivähoitosta annetussa laissa (36/1973),

- kehitysvammaisten erityishuollon järjestäminen, josta säädetään kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/1977),

- vammaisuuden perusteella järjestettävien palvelujen ja tukitoimien järjestämisestä, josta säädetään vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetussa laissa (380/1987),

- päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huoltoon kuuluvien palveluiden järjestämisestä, josta säädetään päihdehuoltolaissa (41/1986),

- lastenvalvojalle säädettyjen tehtävien ja muiden isyyden selvittämiseen ja vahvistamiseen liittyvien palvelujen järjestämisestä, joista säädetään isyyslaissa,

- elatusavun turvaamiseen liittyvien palvelujen järjestämisestä, josta säädetään lapsen elatuksesta annetussa laissa (714/1975) ja elatusturvalaissa (671/1998),

- ottolapsineuvonnan järjestämisestä, josta säädetään lapseksi ottamisesta annetussa laissa (683/1985),

- perheasioiden sovittelun järjestämisestä, josta säädetään avioliittolaissa (234/1929),

- lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanossa toimitetta-

vaan sovitteluun kuuluvien toimenpiteiden järjestämisestä, josta säädetään lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetussa laissa (619/1996), sekä

- kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä, josta säädetään kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa.

Sosiaalihuoltolain 17 §:n 4 momentin mukaan kunta voi 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen lakisääteisten sosiaalipalvelujen lisäksi järjestää muitakin tarpeellisia sosiaalipalveluja.

Sosiaalihuoltolain 13 ja 17 §:ssä säädetään palveluista ja tehtävistä, joista kunnan on huolehdittava. Sosiaalihuoltolain 6 §:n mukaan sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvista tehtävistä huolehtii kunnan määräämä monijäseninen toimielin. Ehdotetun pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan lain soveltamisalan piiriin kuuluisivat myös ne edellä mainitut tehtävät, joiden toimeenpanosta huolehtii muu kunnan tai kuntayhtymän toimielin taikka valtio. Laki tulisi siten sovellettavaksi esimerkiksi sairaaloiden sosiaalityöntekijöihin.

Ehdotetun 2 pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan lakia sovellettaisiin myös yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetussa laissa tarkoitettuihin sosiaalipalveluihin. Näitä ovat mainitun lain 2 §:n 1 kohtaan sisältyvän määritelmän mukaan yksityisen henkilön tai yhteisön tuottamat lasten ja nuorten huollon, lasten päivähoiton, vammaisten, kehitysvammaisten, vanhusten ja päihdehuollon palvelut sekä muut vastaavat sosiaalihuollon palvelut. Yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain 3 §:n 2 momentin mukaan laissa tarkoitettujen henkilöstön on täytettävä samat kelpoisuudet kuin mitä kunnan tai kuntayhtymän sosiaalihuollon ammatilliselta henkilöstöltä vastaavissa tehtävissä vaaditaan.

Lakia sovellettaisiin nimensä mukaisesti ainoastaan sosiaalihuollon ammatilliseen henkilöstöön. Lain soveltamisalaan eivät siten kuuluisi esimerkiksi vapaaehtoistyöntekijät, eivätkä sosiaalihuollon taloushallinnon tehtävissä työskentelevät henkilöt. Ehdotetulla lailla ei ole tarkoitus määrittää myöskään omaishoitajan kelpoisuutta. Omaishoito perustuu hoitajan ja hoidettavan välillä vallitse-

vaan läheiseen ihmissuhteeseen, ja siinä painottuvat pikemminkin hoitajan henkilökohtaiset ominaisuudet kuin hänen ammatillinen osaamisensa.

Sosiaalihuolto käsittää myös sosiaalihuoltolain 20 §:ssä tarkoitettut kotipalvelut niihin kuuluvine tukipalveluineen. Tukipalveluiden sisältöä on määritelty tarkemmin sosiaalihuoltoasetuksen 9 §:n 2 kohdassa. Asetuksen mukaisia tukipalveluja ovat ateria-, vaatehuolto-, kylvetys-, siivous-, kuljetus-, saattaja- sekä sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Tukipalveluiden avulla voidaan täydentää kotipalvelun työntekijöiden antamia palveluja. Yhteistä tukipalveluille on se, ettei niiden suorittaminen välttämättä edellytä sosiaalihuollon ammatillista koulutusta. Ehdotetun lain 2 §:n 3 momentissa todettaisiin selvyuden vuoksi, ettei lakia sovelleta sosiaalihuoltolain 20 §:ssä tarkoitettujen kotipalvelun tukipalveluihin.

Lain yleisestä soveltamisalasta poikettaisiin 10 §:n 1 momentissa. Sen mukaan sosiaalihuollon tai sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnollisia johtotehtäviä koskevia säännöksiä sovellettaisiin ainoastaan kunnan tai kuntayhtymän johtotehtäviin.

Lakia ei myöskään sovellettaisi niihin sosiaalihuollon tehtäviin, joiden kelpoisuusvaatimuksista on muussa laissa erikseen säädetty. Perhehoitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista säädetään perhehoitajalaissa. Lain 1 §:n 2 ja 3 momenttien mukaan perhehoitajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa, tai henkilökohtaisen ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa. Jos kyse on sosiaalihuoltolain 26 a §:n 2 momentissa tarkoitettua niin sanotusta perheryhmäkodista, tulee ainakin toisella hoito- ja kasvatustehtäviin osallistuvista henkilöistä olla tehtävään soveltuva koulutus ja lisäksi riittävä kokemus hoito- tai kasvatustehtävistä. Yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain 3 §:n 2 momentin mukaan, siltä osin kuin lakia sovelletaan perhehoitoon, perhekodin henkilöstön on täytettävä sosiaalihuoltolain 26 a §:n 2 momentissa säädetty kelpoisuus. Mainitussa momentissa viitataan perhehoitajalain 1 §:n 2 ja 3 momenttiin.

Perhehoidolla tarkoitetaan henkilön hoidon, kasvatuksen tai muun ympärivuoro-

kautisen huolenpidon järjestämistä hänen oman kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa (sosiaalihuoltolain 25 §). Lastensuojelun yksityisten palvelujen valvontatyöryhmä on muistiossaan ehdottanut muutoksia perhehoitoa koskevaan käsitteistöön sekä tarkistuksia perhehoitoa antavien henkilöiden kelpoisuusvaatimukseen (Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2001:29). Työryhmän ehdotusten jatkotyöstämisen yhteydessä ratkaistaan, minkä sisällön perhehoidon kelpoisuusvaatimuksia koskevat säännökset saavat ja mihin lainsäädäntöön ne sisällytetään. Säännösten liittäminen osaksi ehdotettua lakia saattaisi olla perusteltua, jotta sosiaalihuollon keskeisimpiä toimintoja koskevat kelpoisuusvaatimukset ilmenisivät mahdollisimman kattavasti samasta säädöksestä. Tässä vaiheessa perhehoidon kelpoisuusvaatimukset jäisivät kuitenkin nykyisten säännösten varaan.

Avioliittolaissa tarkoitettu perheasioiden sovittelu samoin kuin lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetussa laissa tarkoitettu sovittelu jäisivät niin ikään niitä koskevien erityissäännösten varaan.

Avioliittolain 22 §:n 2 momentin mukaan perheasioiden sovittelun järjestämisestä kunnassa huolehtii sosiaalilautakunta. Sovittelua voivat lain mukaan antaa lisäksi ne yhteisöt, yhtymät ja säätiöt sekä henkilöt, jotka ovat saaneet lääninhallituksen luvan tähän toimintaan. Avioliittolain 23 §:n mukaan lupa voidaan myöntää yhteisölle, yhtymälle tai säätiölle, jonka harkitaan antavan perheasioiden sovittelua ammattitaitoisesti. Lupa voidaan myöntää myös henkilölle, joka on perehtynyt lastensuojelu- tai perheneuvontatyöhön taikka perheoikeuteen ja jolla on aikaisemman kokemuksen sekä henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella riittävät edellytykset toimia sovittelijana.

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain 9 §:n mukaan sosiaalihuollon viranomaisten tulee nimetä riittävä määrä henkilöitä hoitamaan laissa tarkoitettuja sovittelu-tehtäviä kunnassa. Pykälän mukaan sovittelijaksi voidaan nimetä ainoastaan lasten ja perheiden kanssa tehtävään psykologiseen, psykiatriseen tai sosiaalityöhön taikka lasten-

suojeluun perehtynyt henkilö.

Ehdotettua lakia ei sovellettaisi myöskään niihin tehtäviin, jotka kuuluvat terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettujen laillistettujen terveydenhuollon ammattihenkilöiden ammatinharjoittamisoi-keuden piiriin. Näillä tehtävillä tarkoitetaan sellaisia sosiaalihuollon toimintayksiköissä esiintyviä terveyden- ja sairaanhoidon tehtäviä, joita saavat suorittaa vain laillistetut terveydenhuollon ammattihenkilöt. Tällaisia tehtäviä ovat esimerkiksi terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 22 §:ssä mainitut tehtävät. Säännöksen mukaan potilaan lääketieteellisestä tutkimuksesta, tau-
dinmäärittämisestä ja siihen liittyvästä hoidosta päättää laillistettu lääkäri.

Koska ehdotettu laki on sosiaalihuoltoa koskeva yleislaki, joka on lähtökohtaisesti tarkoitettu sovellettavaksi kaikkiin sosiaalihuollon tehtäviin, tulee kelpoisuuksia koskevaa erityislainsäädäntöä uudistettaessa har-
kittavaksi, miltä osin on erityisiä perusteita säätää tehtävistä edelleen erityislainsäädän-
nöllä ja miltä osin olisi mahdollista viitata nyt ehdotetun lain säännöksiin.

3 §. *Sosiaalityöntekijä.* Nykyisen kelpoi-
suusasetuksen 2 §:n mukaan sosiaalityönteki-
jän kelpoisuusehtona on tehtävään soveltuva
ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy
tai jonka lisäksi on hankittu riittävä sosiaali-
lityön koulutus, taikka sosiaalihuoltajan tut-
kinto. Sosiaalihuoltajan tutkintoon rinnaste-
taan vastaava Svenska social- och kom-
munalhögskolan -nimisessä Helsingin yli-
opiston yksikössä suoritettu tutkinto.

Sosiaali- ja terveysministeriö ei ole antanut
asetuksen 8 §:n nojalla tarkempia ohjeita sii-
tä, mikä on 2 §:ssä tarkoitettu riittävä sosiaa-
lityön koulutus. Eri yliopistoissa on ollut
mahdollista suorittaa eri laajuisia sosiaalityön
opintokokonaisuuksia. Yhteiskuntatieteelli-
sistä tutkinnoista annettuun asetukseen vuon-
na 1999 lisätyn uuden sosiaalityön koulutusta
koskevan 4 a §:n myötä käytäntö on yhte-
näistynyt. Säännöksen mukaan Helsingin,
Jyväskylän, Kuopion, Lapin, Tampereen ja
Turun yliopistoissa järjestetään sosiaalityö-
nimisen oppiaineen koulutusta. Koulutus kä-
sittää oppiaineen perus-, aine- ja syventäviä
opintoja laajuudeltaan vähintään 55 opinto-
viikkoa ja sosiaalityön alueeseen kuuluvan

pro gradu -tutkielman. Koulutukseen sisältyy
käytännön opetusta, ohjattu harjoittelu mu-
kaan luettuna, vähintään 15 opintoviikkoa.

Yhteiskuntatieteellisistä tutkinnoista annet-
tu asetus on kumottu ja se lakkaa olemasta
voimassa 1 päivänä elokuuta 2005, jolloin
laki yliopistolain muuttamisesta ja siihen liit-
tyvä valtioneuvoston asetus yliopistojen tut-
kinnoista tulevat voimaan. Uudet säännökset
sisältävät kaksiportaisen perustutkintoraken-
teeseen siirtymisen edellyttämät muutokset.

Mainitut säännösmuutokset huomioiden
pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että kel-
poisuusvaatimuksena sosiaalityöntekijän teh-
tävään on ylempi korkeakoulututkinto, johon
sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pää-
ainetta vastaavat opinnot sosiaalityössä. Py-
kälä ei aiheuta suurta muutosta vallitsevaan
käytäntöön ja vastaa sosiaalityöntekijän
osaamistarpeita. Ehdotettu säännös on myös
tulkinnallisesti yksiselitteinen. Vanhojen kel-
poisuusvaatimusten mukaisesti opintonsa
suorittaneet säilyttäisivät kelpoisuutensa so-
siaalityöntekijän tehtäviin. Sosiaalityönteki-
jöitä koskeva siirtymäsäännös olisi lain
14 §:ssä.

Oletettavaa on, että jatkossa suurin osa so-
siaalityön opiskelijoista valmistuu sosiaalityö
pääaineenaan. Lakiehdotuksen mukaan sosi-
aalityöntekijän kelpoisuuden voisi kuitenkin
saada myös opiskelija, jolla on tutkinnossaan
muu pääaine. Säännöksessä on huomioitu
myös se, että moni päätyy valitsemaan sosi-
aalityöntekijän ammatin vasta saatettuaan
tutkintoon johtavat opintonsa päätökseen.
Ehdotuksen mukaan sosiaalityöntekijän kel-
poisuuden voisi saada myös suorittamalla so-
siaalityön pääaineopintoja vastaavat opinnot
tutkinnon suorittamisen jälkeen.

Nykyisessä kelpoisuusasetuksessa on am-
mattinimikkeistä mainittu nimenomaisesti
ainoastaan sosiaalityöntekijä. Sosiaalityönte-
kijöitä koskevien kelpoisuusehtojen on va-
kiintuneesti katsottu koskevan myös päihde-
huollon sosiaalityöntekijän tehtäviä, joita
tehdään sosiaaliterapeutin nimekkeellä. Tul-
kintakäytäntöä ei ole tältä osin tarkoitus
muuttaa. Tehtävistä, joihin edellytetään sosi-
aalityön koulutuksen lisäksi soveltuvaan eri-
koistumiskoulutusta, säädettäisiin ehdotetun
lain 9 §:ssä.

Sosiaalityöntekijän tehtäviin sisältyy yksi-

löiden, perheiden, ryhmien ja yhteisöjen sosiaalisten ongelmien diagnosointia ja siitä lähtevää kokonaisvaltaista muutostyötä, joka tukee asiakkaiden selviytymistä. Työhön sisältyy myös arvioiden tekemistä erilaisten toimintamallien sosiaalisista vaikutuksista.

Sosiaalityöntekijän tehtäviä ovat sosiaalihuollon asiakkaan sosiaalisten ongelmien tunnistaminen, itsenäisen selviytymisen arviointi ja tukeminen sekä tarvittavien tukitoimien järjestäminen. Tehtäviin sisältyy myös sosiaalisen tuen ja ohjauksen tehtäviä sekä kodin ulkopuolelle hoitoon sijoittamiseen liittyvät tehtävät. Sosiaalityöntekijän tehtäviin sisältyy lisäksi alan asiantuntija- ja konsultointitehtäviä, harkintaa edellyttävien toimentulotukipäätösten tekemistä sekä harkintaa edellyttävää päätöksentekoa muissa asiakkaan oikeuksiin vaikuttavissa asioissa. Sosiaalityöntekijän työlle on ominaista suuri vastuu yksilöä koskevassa päätöksenteossa, yhteistoiminta usean eri ammattiryhmän kanssa, koordinoituvastuu ja toisaalta vastuu taloudellisesti merkittävien päätösten tekemisestä.

Ehdotetussa pykälässä ei eriteltäisi tarkemmin sosiaalityöntekijän työtehtäviä. Tehtävät perustuvat osin vakiintuneeseen käytäntöön, osin lain nimenomaisiin säännöksiin. Kuntien sosiaalitoimessa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden tehtävät perustuvat suurelta osin sosiaalihuoltolain 6 §:ssä tarkoitettuihin toimielimen toimivallan siirtoon. Kunnan sosiaalilautakunnan tehtäviksi määritellyistä yksilöä koskevien päätösten teosta vastaa käytännössä kunnan sosiaalityöntekijä. Tehtävistä, joissa edellytetään sosiaalityöntekijän kelpoisuutta, säädetään paitsi sosiaalihuoltolaissa myös lastensuojelulaissa ja -asetuksessa. Valtion koulukodeista annetun asetuksen (796/1978) 18 §:n mukaan laitoksessa voi olla sosiaalityöntekijän virkoja. Päihdehuoltoasetuksen (653/1986) 5 §:n mukaan valtion päihdehuollon toimintayksikössä voi olla vastaavan sosiaalityöntekijän ja sosiaalityöntekijän virkoja.

4 §. *Sosiaaliasiamies*. Voimassa olevaan lainsäädäntöön ei sisälly asiakaslain 24 §:ssä tarkoitettua sosiaaliasiamiestä koskevia kelpoisuussäännöksiä. Yleisperusteluissa mainitusta selvityksestä ilmenee, että sosiaaliasiamiehiksi on nimitetty henkilöitä, joilla ei

koulutuksensa ja aiemman työkokemuksensa perusteella näyttäisi olevan riittäviä edellytyksiä hoitaa sosiaaliasiamiehen tehtäviä. Sosiaaliasiamiehen tehtävät edellyttävät hyvää sosiaalihuollon ja sen lainsäädännön sekä hallinnon tuntemusta. Sosiaaliasiamiehen tehtävänä on edistää sosiaalihuollon asiakkaan oikeusturvaa, neuvoa ja ohjata asiakasta sekä tiedottaa asiakkaan oikeuksista eri osapuolille. Sosiaaliasiamiehellä on vuosittaisen raportointivelvollisuutensa myötä myös mahdollisuus vaikuttaa sosiaalihuollon asiakkaan asemaan ja oikeuksien toteutumiseen kunnassa. Asiakaslaissa asetettujen velvoitteiden mukaisesti sosiaaliasiamiehen rooli kunnassa on kehittynyt merkittäväksi. Etenkin pienissä kunnissa sosiaaliasiamiehen työntekijöille antamalla oikeudellisella neuvonnalla voi olla suuri merkitys, jos kunnan käytettävissä on niukasti muuta sosiaalihuollon oikeudellisiin kysymyksiin erikoistunutta asiantuntemusta.

Asiakkaan oikeusturvan toteutumisen kannalta sosiaaliasiamiehen ammattitaidolla on oleellinen merkitys. Sosiaaliasiamies voi muun muassa ohjata asiakasta tekemään asiakaslain 23 §:n mukaisen muistutuksen ja tarvittaessa avustaa valituksen tekemisessä. Selvityksin ja neuvotteluin sosiaaliasiamies voi ratkoa tilanteita siten, ettei valitustiehen ole tarvetta turvautua. Tehtävän menestykselliseksi hoitamiseksi on välttämätöntä, että osapuolet voivat luottaa sosiaaliasiamiehen asiantuntemukseen. Ehdotetussa laissa sosiaaliasiamiehen kelpoisuusvaatimukseksi säädettäisiin sosiaalityöntekijän kelpoisuus tai tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. Tehtävän luonteesta johtuen soveltuva ylempi korkeakoulututkinto voisi olla esimerkiksi ylempi oikeustieteellinen korkeakoulututkinto. Koska sosiaaliasiamiehen toimenkuvaan kuuluu kunnan sosiaalihuollon kehittämistehtävä viime kädessä vuosittaisen raportointivelvollisuuden kautta, edellytettäisiin, että sosiaaliasiamiehellä on lisäksi sosiaalihuollon tuntemusta. Kelpoisuusvaatimukseen ei sisältyisi vaatimusta asiakastyökokemuksesta, eikä tiettyjen opintojen suorittamisesta vaan alan riittävän tuntemuksen arviointi jäisi työnantajan harkittavaksi. Sosiaalityöntekijän koulutuksen katsottaisiin kuitenkin aina sisältävän riittävän alan tunte-

muksen.

Jo virassa olevien sosiaaliasiamiesten asema turvattaisiin ehdotetun lain 17 §:n 2 momentin säännöksellä, jonka mukaan virassa oleva sosiaaliasiamies voisi jatkaa tehtäviensä hoitamista sen estämättä, mitä ehdotetussa laissa säädetään. Henkilö, joka ei ehdotetun lain mukaan olisi kelpoinen sosiaaliasiamiehen tehtävään, ei kuitenkaan voisi tulla uudelleen valituksi sosiaaliasiamiehen virkaan.

5 §. *Lastenvalvoja*. Pykälässä säädettäisiin kelpoisuusvaatimuksista isyyslain mukaisesti lastenvalvojan tehtäviin sekä lapsen huoltoa, tapaamisoikeutta ja elatusta koskevien sopimusten valmistelutehtäviin. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 8 §:n mukaan laissa tarkoitettu sopimus on esitettävä vahvistettavaksi lapsen asuinkunnan sosiaalilautakunnalle. Vastavasti myös lapsen elatusavusta tehty sopimus on esitettävä vahvistettavaksi sosiaalilautakunnalle lapsen elatuksesta annetun lain 8 §:n mukaan. Useimmissa kunnissa lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta sekä elatusta koskevien sopimusten vahvistaminen on delegoitu viranhaltijan tehtäväksi. Ehdotetussa pykälässä tarkoitettu sopimusten valmistelusta vastaaminen kattaisi myös niiden vahvistamiseen liittyvät toimenpiteet.

Yleisperusteluissa mainituista syistä esityksessä ehdotetaan, että kelpoisuusvaatimuksena sekä lastenvalvojan että edellä mainittujen sopimusten valmistelutehtäviin olisi joko sosiaalityöntekijän kelpoisuus tai tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. Tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto voisi olla esimerkiksi oikeustieteen kandidaatin tutkinto.

6 §. *Sosiaalihoaja*. Pykälän mukaan kelpoisuusvaatimuksena sosiaalihoajaan tehtäviin on sosiaalialalle suuntaava sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto. Ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (352/2003) 3 §:n 7 kohdan mukaan ammattikorkeakoulututkintoja sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla ovat kauneudenhoitoalan ammattikorkeakoulututkinto, liikunnan ammattikorkeakoulututkinto sekä sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon liitetään koulutusohjelman mukaan tutkintonimike apuvälineteknikko (AMK), bioanalyytikko (AMK), ensihoitaja

(AMK), fysioterapeutti (AMK), geronomi (AMK), hammasteknikko (AMK), jalkaterapeutti (AMK), kuntoutuksen ohjaaja (AMK), kätilö (AMK), naprapaatti (AMK), optometristi (AMK), osteopaatti (AMK), röntgenhoitaja (AMK), sairaanhoitaja (AMK), sosionomi (AMK), suuhygienisti (AMK), terveydenhoitaja (AMK) ja toimintaterapeutti (AMK). Mainituista sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnoista sosionomi (AMK), kuntoutuksen ohjaaja (AMK) sekä geronomi (AMK) ovat sosiaalialalle suuntaavia.

Pykälän mukaan tutkinnon tulisi olla tehtävään soveltuva. Esitetyistä tutkinnoista geronomin ammattikorkeakoulututkinto on erikoistunut vanhustenhuoltoon ja kuntoutuksen ohjaajan tutkinto nimensä mukaisesti sosiaalisesti suuntautuva. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneen henkilön kelpoisuudesta päivähoiton tehtäviin säädettäisiin lain 7 §:ssä.

Ammattikorkeakoulututkinto antaa tutkinnon suorittaneille valmiuksia toimia itsenäisesti sosiaalisen tuen, neuvonnan ja ohjauksen tehtävissä sekä sosiaalityöntekijöiden työpareina eri sosiaalihuollon toimintasektoreilla. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita toimii sosiaalihoajaan tehtävissä sekä vanhan opistotutkinnon mukaisissa tehtävärakenteissa että uuden tutkinnon myötä vakiintumassa olevissa tehtävissä. Koulutus antaa valmiuksia tehdä työtä, joka sisältää asiakkaan voimavarojen, osallisuuden ja toimintakyvyn tukemista, tietoisuuden ja itsetunnon kehittämistä sekä asiakkaan perusvalmiuksien ja -taitojen kehittämistä.

Lastensuojelutyössä sosiaalihoajaajat tekevät perhetyötä yhteistyössä muiden ammattiryhmien kanssa. Perhetyölle on ominaista tavoitteellisuus, suunnitelmaan perustuva työskentelyn keston rajallisuus sekä moniammatillinen työote. Sosiaalihoajaajien tehtävät sijoittuvat perhetyössä sosiaalityön ja kotipalvelun välimaastoon. Tehtäviin kuuluu olennaisena osana sosiaalisten ongelmatilanteiden arviointi lapsiperheiden arjessa. Siinä korostuu lasten kasvatukseen ja -hoitoon liittyvän tuen lisäksi perheen muun elämänhallinnan ja arkielämän ohjaus ja tuki.

Perhetyötä käytetään usein lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä, jolloin se pe-

rustuu sosiaalityöntekijän yhdessä asiakkaan kanssa tekemään sosiaalityön suunnitelmaan. Perhetyötä voidaan käyttää myös ennalta ehkäisevänä lapsiperheiden palveluna. Perhetyön asiakkuus voi syntyä esimerkiksi lastenneuvolan kautta, jolloin sosiaaliohjaajan työparina voi toimia terveydenhoitaja. Perhetyötä tekevä sosiaaliohjaaja voi toimia myös päivähoiton ja koulun yhteistyökumppanina.

Myös kotipalvelua käytetään sekä lastensuojelun tukitoimena että ennalta ehkäisevänä palveluna. Kotipalvelun työntekijät tekevät konkreettista hoito-, hoiva-, kasvatus-, ja ohjaustyötä perheen sekä lasten ja nuorten parissa auttaen heitä selviytymään arkielämän tilanteissa. Kriisiytyneessä perhetilanteessa samassa perheessä voi työskennellä samanaikaisesti sekä lähihoitaja että sosiaaliohjaaja. Tällöin työntekijät toimivat työparina siten, että sosiaaliohjaajan vastuualueena on perheen motivoiminen muutokseen keskusteluilla ja toiminnan suuntaamisella laajemmin perheen verkostoihin ja yhteiskuntaan.

Avohuollon tehtävissä sosiaaliohjaaja voi toimia sosiaalityöntekijän työparina alue-työssä, jolloin työnjako vastaa pitkälti perhetyötä tekevien sosiaaliohjaajien ja sosiaalityöntekijöiden välistä työnjakoa lastensuojelun avotyössä. Sosiaalityön asiakkaista erityisesti pitkäaikaisasiakkaat, mielenterveyskuntoutujat, päihdeongelmaiset, moniongelmaiset asiakkaat sekä maahanmuuttajat hyötyvät henkilökohtaisen suunnitelman toteutumisesta tukevasta sosiaaliohjaajan työpanoksesta.

Sosiaaliohjaajia työskentelee runsaasti myös eri laitoshuollon yksiköissä, joissa asiakkuuksista muodostuu usein pitkäaikaisia ja sosiaaliohjaajan työpanos on hyvin itsenäinen. Vanhus- ja vammaistyössä sosiaaliohjaajien työllä on pitkät perinteet. Uudistuneen koulutuksen myötä sosiaaliohjaajan työpanos on painottumassa entistä enemmän palveluohjausta sisältäviin työtehtäviin.

Voimassa olevan asetuksen mukaan tehtäviin, joihin ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet ovat pääosin sijoittuneet, ovat kelpoisia henkilöt, joilla on tehtävään soveltuva vähintään opistoasteinen sosiaali- ja terveydenhuoltoalan taikka muun alan ammatillinen tutkinto. Tehtävänimikkeinä näissä so-

siaalihuollon tehtävissä käytetään edelleen erilaisia opistotutkinnon mukaisia tehtävänimikkeitä kuten sosiaalikasvattaja, kasvatusohtaja, vanhustyön ohjaaja sekä kehitysvammaisten ohjaaja. Lain tavoitteena on, että sosiaaliohjaajasta tulisi yleisnimike, jota käytettäisiin niissä vanhus- ja vammaistyön, päihdetyön sekä muun sosiaalihuollon tehtävissä, jotka edellyttävät sosiaalialalle suuntaavan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattikorkeakoulututkinnon tuottamaa osaamista.

Siirtymäsäännösten mukaan soveltuvan opistotutkinnon suorittaneet olisivat kelpoisia tehtäviin, joissa ehdotetun lain mukaan edellytetään ammattikorkeakoulututkintoa. Tarkoitus on, että vastaavasti ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet olisivat kelpoisia tehtäviin, joista edelleen käytetään vanhojen opistotutkintojen mukaisia nimikkeitä. Eri tehtävissä on työnantajan valinnan mukaan mahdollista käyttää myös uusia tutkintanimikkeitä: sosionomi (AMK), geronomi (AMK) sekä kuntoutuksen ohjaaja (AMK).

7 §. *Lastentarhanopettaja*. Pykälässä säädetään lastentarhanopettajan kelpoisuusvaatimuksista. Yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen mukaan lastentarhanopettajan koulutukseen kuuluu vähintään 60 opintopisteen laajuiset varhaiskasvatuksen tehtäviin ja esiopetukseen ammatillisia valmiuksia antavat opinnot. Ehdotetun lain mukaan kelpoisuusvaatimuksena lastentarhanopettajan tehtäviin olisi vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus tai sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot. Varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opintoja voisi sisältyä tutkintoon sekä erillisinä opintoina että muihin opintoihin sisältyvinä osuuksina kuitenkin niin, että opinnot yhteismäärältään vastaavat 60 opintopisteen laajuisia opintoja.

Kelpoisia lastentarhanopettajan tehtäviin olisivat myös kasvatustieteen maisterit, joiden tutkinto sisältää edellä mainitut opinnot. Vanhojen tutkintovaatimusten mukaisesti opintonsa suorittaneiden oikeudet turvattaisiin lain siirtymäsäännöksin. Ehdotetun lain 15 §:n mukaan kelpoisia lastentarhanopettajan tehtäviin olisivat edelleen muun muassa

ne, jotka ovat suorittaneet opistoasteisen lastentarhanopettajan tutkinnon. Sosiaalihuollon erityistyöntekijöiden kelpoisuusvaatimuksista säädettäisiin ehdotetun lain 9 §:ssä. Päivähoidon muun henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädettäisiin lain 8 – 11 §:ssä. Perhepäivähoitajan kelpoisuutta säätelisi lain 11 § ja päivähoidon johtotehtävistä säädettäisiin lain 10 §:ssä.

Esiopetusta antavan opettajan kelpoisuudesta säädetään opetustoimen kelpoisuusvaatimuksista annetussa asetuksessa (986/1998). Asetuksen 7 §:n 2 momentin mukaan opetusryhmälle, johon ei kuulu perusopetuksen oppilaita, esiopetusta on kelpoinen antamaan se, joka on suorittanut kasvatustieteellisen alan tutkinnoista ja opettajankoulutuksesta annetun asetuksen 11 §:n mukaisen kandidaatin tutkinnon tai joka on suorittanut lastentarhanopettajan tutkinnon. Opetustoimen kelpoisuusvaatimuksista annetun asetuksen 7 §:n 4 momentin mukaisesti myös sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon, sosionomi (AMK) suorittaneella on ollut ennen vuotta 2004 mahdollisuus pätevyitä päivähoidon esiopetuksen tehtäviin edellyttäen, että tutkintoon sisältyy vähintään 50 opintoviikkoa varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opintoja.

Kelpoisuudesta toimia aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajana säädetään edellä mainitun asetuksen 3 a luvun 9 a §:ssä, joka tuli voimaan 1 päivänä elokuuta 2004.

8 §. *Lähihoitaja*. Voimassa olevan kelpoisuusasetuksen 5 §:n mukaan kelpoisuusehtona muihin kuin laajaa tietoutta edellyttäviin sosiaalihuollon hoito-, huolenpito-, kasvatus- ja kuntoutustehtäviin on tehtävään soveltuva vähintään kouluasteinen sosiaali- ja terveydenhuollon taikka muun alan ammatillinen tutkinto. Ehdotetulla pykälällä saatettaisiin kelpoisuusvaatimukset vastaamaan uusia koulutusrakenteita.

Lähihoitajan ammattinimike on nimikesuojattu terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain mukaisesti. Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 7 §:n nojalla oikeus käyttää terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen 1 §:ssä mainittua lähihoitajan ammattinimikettä terveydenhuollon tehtävissä on henkilöllä, joka on suorittanut lähihoitajan ammattiin johta-

van tai sitä vastaavan koulutuksen.

Ehdotetun lain mukaan kelpoisuusvaatimuksena lähihoitajan tehtäviin sosiaalihuollon tehtävissä olisi tehtävään soveltuva sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, jonka tutkintonimike on lähihoitaja, tai muu vastaava tutkinto. Tehtävistä riippuen kelpoisuusvaatimukset täyttävä tutkinto lastensuojelun, lasten päivähoidon sekä perhetyön tehtävissä olisi lähihoitajan tutkintoa vastaava lapsi- ja perhetyön perustutkinto, nuoriso- ja vapaaajan ohjauksen tutkinto taikka viittomakielisen ohjaajan tutkinto.

Lähihoitaja-tutkintonimikkeen käyttö ammattinimikkeenä on jatkuvasti lisääntynyt sosiaalihuollon tehtävissä. Myös vanhoja tutkintonimikkeitä käytetään edelleen. Päivähoidossa yleinen tehtävänimike on entinen tutkintonimike lastenhoitaja ja kotipalveluissa kodinhoitaja. Myös esimerkiksi vanhustyöntekijän ja kehitysvammaistenhoitajan nimikkeitä käytetään edelleen. Siirtymäsäännösten mukaan lähihoitajan tehtäviin olisivat edelleen kelpoisia myös vanhan tutkinnon suorittaneet henkilöt. Tarkoitus on, että vastaavasti lähihoitajatutkinnon suorittaneet olisivat kelpoisia tehtäviin, joiden nimikkeinä käytetään vanhoja tutkintonimikkeitä.

Lähihoitaja toimii erilaisissa sosiaalialan toimintaympäristöissä, kuten lasten päivähoidossa, perhetyössä, vanhustenhuollossa, vammaispalveluissa, kehitysvammahuollossa, päihdetyössä sekä lastensuojelussa. Työtehtävät sijoittuvat laitoksiin, palvelukeskuksiin sekä asiakkaiden koteihin. Työhön kuuluu eri-ikäisten asiakkaiden jokapäiväisistä tarpeista huolehtimista, hoitoa ja huolenpitoa, ohjausta sekä kasvun, kehityksen ja kuntoutumisen tukemista.

Tehtävistä, joissa edellytetään perustutkinnon lisäksi suoritettua erikoistumiskoulutusta, säädettäisiin ehdotetun lain 9 §:ssä. Tehtävässä vaadittava erikoistumiskoulutus voisi olla esimerkiksi vanhustyön erikoisammattitutkinto.

9 §. *Sosiaalihuollon erityistyöntekijä*. Nykyisen kelpoisuusasetuksen 3 §:n mukaan kelpoisuusehtona sosiaalihuollon erityistyöntekijän tehtävään on tehtävän edellyttämä koulutus ja soveltuva erikoistumiskoulutus tai perehtyneisyys. Vastaava säännös sisältyi myös vuonna 1983 annetun asetuksen 2 §:n

3 momenttiin. Sosiaalihuollon antamien asetuksen soveltamisohjeiden mukaan sosiaalihuollon erityistyöntekijöitä olivat esimerkiksi lakimiehet, psykologit ja erityislastentarhanopettajat.

Ehdotetun pykälän mukaan erityistyöntekijällä tulisi olla tehtävän edellyttämä peruskoulutus sekä soveltuva erikoistumiskoulutus tai jatkotutkinto. Käytännön työelämässä saavutettua perehtyneisyyttä ei enää rinnastettaisi erikoistumiskoulutuksen kautta saavutettuun pätevyyteen. Pykälää sovellettaisiin esimerkiksi tehtäviin, joissa edellytetään lähihoitajan tutkintoa ja sen lisäksi suoritettua erikoisammattitutkintoa tai tehtäviin, joissa edellytetään ammattikorkeakoulututkintoa ja sen lisäksi suoritettuja erikoistumisopintoja. Erityistyöntekijän tehtäviä olisivat myös tehtävät, joiden kelpoisuusvaatimuksena olisi suoritettu ammatillinen jatkotutkinto.

Pykälän mukaisia erityistyöntekijöitä olisivat perheneuvoloiden sosiaalityöntekijät, joilta on edellytetty sosiaalityöntekijän kelpoisuuden lisäksi suoritettua erikoistumiskoulutusta. Kasvatus- ja perheneuvonnan erikoistumiskoulutusta on annettu vuodesta 1972 ja sitä toteutetaan koulutusneuvoloissa. Koulutusta koordinoi Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes). Myös edelliseen rinnasteinen, vähintään lukuvuoden mittainen ennaltaehkäisevään työhön sekä lasten ja perheiden kohtaamiseen valmiuksia antava erikoistumiskoulutus tuottaa kelpoisuuden perheneuvolatyöhön.

Päivähoidon erityislastentarhanopettajat toimivat erityisen tuen tarpeessa olevien lasten erityisopetus- ja kasvatustehtävissä. Lapsella voi olla erityisen tuen tarvetta fyysisen, tiedollisen, tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen alueella. Myös kasvuoloista voi seurata erityisen tuen tarvetta. Erityislastentarhanopettajien tehtävissä on käytännössä edellytetty kasvatustieteellisen alan tutkinnoista ja opettajankoulutuksesta annetun asetuksen 14 §:n 2 momentissa tarkoitettuja vähintään 35 opintoviikon laajuisia erityisopetuksen tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavia opintoja. Opinnot on voitu joko sisällyttää varhaiserityisopettajan maisteritutkintoon tai ne on voitu suorittaa erillisinä opintoina.

Kasvatustieteellisen alan tutkinnoista ja

opettajankoulutuksesta annettu asetus on kumottu ja lakkaa olemasta voimassa elokuun alusta 2005, jolloin laki yliopistolain muuttamisesta ja siihen liittyvä valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista tulevat voimaan. Asetuksen 19 §:n mukaan erityislastentarhanopettajan erityisopetuksen tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavat opinnot ovat vähintään 60 opintopisteen laajuisia. Asetuksen 20 §:n 3 momentin mukaan opinnot voidaan sisällyttää kasvatustieteen kandidaatin ja maisterin tutkintojen lisäksi muuhun soveltuvaan alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon ja opinnot voidaan suorittaa myös erillisinä tutkinnon suorittamisen jälkeen.

Asetuksen 30 §:n mukaan opiskelija voi joko siirtyä opiskelemaan uuden tutkinnon mukaisia opintoja tai suorittaa opintonsa loppuun kumotun asetuksen mukaan. Erityislastentarhanopettajan kelpoisuuden voi siis saada joko suorittamalla kumotun asetuksen mukaiset 35 opintoviikon opinnot tai uuden asetuksen mukaiset 60 opintopisteen laajuiset opinnot.

10 §. *Sosiaalihuollon johtotehtävät.* Ehdotetun lain 2 §:n 1 momentin mukaan lakia sovellettaisiin sosiaalihuollon tehtävissä vaadittaviin kelpoisuuksiin, jollei muualla laissa toisin säädetä. Lain 10 §:n 1 momenttia sovellettaisiin vain kunnan ja kuntayhtymän sosiaalihuollon johtotehtäviin. Momentissa säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon pääasiassa hallinnollisiin johtotehtäviin vaadittavasta kelpoisuudesta. Hallinnollisilla johtotehtävillä tarkoitetaan kunnan tai kuntayhtymän viranomaistoimintaan kuuluvia hallinnollisia johtotehtäviä. Nykyisen kelpoisuusasetuksen 2 §:n 2 momentin mukaan kelpoinen näihin tehtäviin on henkilö, jolla on sosiaalityöntekijän kelpoisuus tai tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. Lakiehdotuksesta annettujen lausuntojen perusteella kelpoisuusvaatimusta ei ole syytä muuttaa koulutuksen osalta. Ehdotuksen mukaan hallinnollisissa johtotehtävissä edellytettäisiin lisäksi alan tuntemusta ja riittävää johtamistaitoa.

Ehdotetun lain mukainen sosiaalihuollon hallinnollisten johtotehtävien käsite vastaa nykyisen kelpoisuusasetuksen hallinnollisia johtamistehtäviä. Oikeuskäytännössä on kat-

sottu, ettei sosiaalitoimen taloustoimiston päällikön virka kuulu nykyisen kelpoisuusasetuksen soveltamisalaan. Tulkintakäytäntöä ei ole tarkoitus tältä osin muuttaa. Hallinnollisiin johtotehtäviin kuuluvat esimerkiksi sellaiset päivähoiton hallinnolliset tehtävät, joihin ei sisälly välittömiä asiakastyön ohjaustehtäviä, eikä välitöntä asiakastyötä lapsiryhmässä. Soveltuva tutkinto päivähoiton hallinnollisiin johtotehtäviin olisi esimerkiksi kasvatustieteen maisterin tutkinto, joka sisältää lastentarhanopettajan koulutuksen, mutta myös muu koulutus voisi tulla kyseeseen. Hallinnollisen johtajan kelpoisuusvaatimukseen ei sisältyisi vaatimusta asiakastyökokemuksesta, eikä tietyn tutkinnon suorittamisesta vaan myös muilla tavoin hankittu alan tuntemus olisi riittävä.

Kelpoisuusvaatimuksena kaikkiin 10 §:n mukaisiin johtotehtäviin olisi lisäksi riittävä johtamistaito. Riittävä johtamistaito edellyttäisi joko tutkintoon sisältyvää tai sen lisäksi suoritettua johtamiskoulutusta tai käytännön kokemuksen kautta hankittua johtamistaitoa. Vaativissa johtotehtävissä olisi perusteltua edellyttää sekä koulutuksen että kokemuksen kautta hankittua johtamistaitoa. Sosiaalityön neuvottelukunta on nähnyt välttämättömänä sosiaalihuollon johtamiskoulutuksen kehittämisen ja vahvistamisen. Pykälän tavoitteena on osaltaan tukea tätä pyrkimystä. Pykälässä ei kuitenkaan tarkemmin määriteltäisi, minkälainen johtamiskoulutus tuottaa riittävän osaamisen.

Nykyisen kelpoisuusasetuksen 4 §:n mukaan kelpoisuusehtona muihin kuin 2 §:ssä tarkoitettuihin pääasiassa hallinnollisiin johtamistehtäviin on tehtävään soveltuva vähintään opistoasteinen sosiaali- tai terveydenhuoltoalan taikka muun alan ammatillinen tutkinto. Sosiaali- ja terveydenhuollon ennakointitoimikunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan yksi keskeinen syy kuntien sosiaalityöntekijäpulaan on puuttuva asiantuntijajohtajuus ja tuen puute käytännön työssä. Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan sosiaalityön ammatillisissa johtotehtävissä edellytettäisiin sosiaalityöntekijän kelpoisuutta. Ammatillisilla johtotehtävillä tarkoitetaan tehtäviä, jotka käsittävät 3 §:ssä tarkoitettujen sosiaalityöntekijöiden välitöntä ammatillista työnohjausta ja johtamista. Tehtävät

voivat sisältää asiakastyön ohjaamiseen liittyvien tehtävien lisäksi myös toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen liittyviä tehtäviä. Käytännössä esimerkiksi kunnan johtava sosiaalityöntekijä toimii esimiehenä myös muille sosiaalihuollon ammattihenkilöille kuin sosiaalityöntekijöille. Johtava sosiaalityöntekijä voi olla esimerkiksi sosiaaliohjaajien ja perhetyöntekijöiden lähiesimies. Mahdollista on myös, että pykälässä tarkoitettu johtava sosiaalityöntekijä toimii useamman kunnan asiakastyön ohjaustehtävissä seudullisen yhteistyön kautta.

Pykälän 2 momenttia ei sovellettaisi tilanteissa, joissa sosiaalityöntekijän työnkuva on hyvin itsenäinen ja esimiehen johtotehtävät sen tähden luonteeltaan puhtaasti hallinnollisia. Momenttia ei sovellettaisi esimerkiksi sellaisten laitosten toimintaan, joissa työskentelee yksittäinen sosiaalityöntekijä lähinnä hallinnollisissa tai asiantuntijatehtävissä. Suositeltavaa on, että 10 §:n 2 momentin mukaiset kelpoisuusvaatimukset täyttävä henkilö voisi aina toimia esimerkiksi terveys- toimissa, kriminaalihuollossa, vankeinhoitossa, poliisitoimissa sekä puolustusvoimissa työskentelevän sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan esimiehenä. Tästä huolimatta ehdotettu laki ei sisällä henkilöstörakennetta koskevia säännöksiä, vaan henkilöstörakenteen määräytyminen jätetään kunkin alan oman erityislainsäädännön ja ohjeistuksen varaan.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lasten päivähoiton ammatillisista johtotehtävistä. Ammatillisilla johtotehtävillä tarkoitetaan tehtäviä, joihin sisältyy työntekijöiden ammatillisen osaamisen johtamista sekä valmiutta toimia lapsiryhmässä. Ammatillisen johtamisen tehtäviin sisältyy myös toiminnan suunnittelua. Voimassa olevan asetuksen mukaan kelpoisuusvaatimuksena momentin mukaisiin johtotehtäviin on tehtävään soveltuva opistoasteinen tutkinto. Lakiehdotuksessa täsmennettäisiin kelpoisuusvaatimus vastaamaan uudistunutta koulutusta. Päivähoiton pääasiassa hallinnollisiin tehtäviin, joihin ei liity lapsiryhmässä työskentelyä, eikä työntekijöiden ammatillisen osaamisen johtamista sovellettaisiin pykälän 1 momenttia.

Päivähoiton ammatillisissa johtotehtävissä edellytettävä kelpoisuus vastaisi lastentar-

hanopettajalta vaadittavaa kelpoisuutta. Lisävaatimuksena olisi riittävä johtamistaito. Suositeltavaa on, että johtamistaito olisi hankittu koulutuksen kautta. Ammatillisiin johtotehtäviin sisältyy usein vastuu päivähoidon eri muodoista ja tästä johtuen laaja-alaisia toiminnan suunnitteluun, organisointiin ja kehittämiseen liittyviä tehtäviä. Ehdotetun lain 7 §:ssä lastentarhanopettajan kelpoisuus on määritelty vähimmäiskoulutusvaatimusten mukaisesti. Pykälän mukainen kasvatustieteen kandidaatin tutkinto tai ammattikorkeakoulututkinto olisi vähimmäisvaatimuksena myös ammatillisissa johtotehtävissä.

Ehdotetun pykälän 4 momentissa säädettäisiin vähimmäisvaatimuksista sellaisiin sosiaalihuollon johtotehtäviin, joihin 1 – 3 momentin erityissäännökset eivät sovellu. Säännöstä sovellettaisiin esimerkiksi laitos- ja asumispalveluja tarjoavien yksiköiden johtotehtäviin. Sosiaalityön ja päivähoidon johtotehtävien tavoin myös tässä tarkoitettujen johtotehtävien voisivat käsittää asiakastyön ohjaamisen lisäksi muun muassa toiminnan suunnittelua ja kehittämistä.

Kelpoisuusvaatimuksena olisi vähintään tehtävään soveltuva korkeakoulututkinto sekä alan tuntemus. Asiakkaiden tarpeet ja toiminnan sisältö säännöksessä tarkoitettujen sosiaalipalveluiden osalta voivat vaihdella suuresti. Siksi on perusteltua, että kelpoisuussäännökset ovat riittävän väljät siten, että kunkin yksikön johtoon voidaan valita siihen parhaiten soveltuvan koulutuksen omaava henkilö. On tärkeää, että johtajalla on sellaista asiantuntemusta, joka tukee kyseisiä sosiaalipalveluita käyttävien asiakkaiden tarpeiden toteutumista ja henkilöstön ammatillisen osaamisen kehittämistä. Sosiaalipalveluihin keskittyvien toimintayksiköiden johtoon on siten perusteltua valita ensisijaisesti sosiaalialan tutkinnon suorittaneita henkilöitä. Säännöksen sanamuoto ei kuitenkaan estä valitsemasta sosiaalipalveluiden johtotehtäviin henkilöä, jolla on muu soveltuva korkeakoulututkinto. Säännöksessä on otettu huomioon esimerkiksi vanhustenhuollon yksiköt, joissa tarvitaan sekä sosiaali- että terveydenhuollon asiantuntemusta.

Ehdotettu 4 momentti kattaisi laajan joukon erilaisia sosiaalihuollon toimintayksiköitä ja jättäisi työnantajalle laajan harkintaval-

lan. Johtamistehtävien vaativuuteen eri yksiköissä vaikuttaa monien eri tekijöiden kokonaisuus, kuten yksiköiden koko sekä henkilöstön koulutus rakenne, työtehtävien yleinen vaativuus ja asiakaskunnan erityistarpeet. Mainituista syistä ei ole tarkoituksenmukaista säätää kelpoisuusvaatimuksista yksityiskohtaisemmin lain tasolla. Säännöksen soveltamisala käsittää myös sellaisia johtamistehtäviä, joiden kelpoisuusvaatimukseksi on perusteltua asettaa ylempi korkeakoulututkinto.

Toisaalta säännöksellä ei ole haluttu asettaa koulutusvaatimuksia liian korkealle tehtävissä, jotka eivät edellytä korkeakoulututkintoa. Korkeakoulututkintoa edellytettäisiin ainoastaan sellaisissa tehtävissä, jotka sisältävät asiakastyön ohjausta. Varsinaisia toisen henkilön asiakastyön ohjaustehtäviä ei sisälly esimerkiksi pienimuotoisten kotipalveluyritysten henkilökunnan tehtäviin. Myöskään tällaisen yrityksen yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetun lain 4 §:ssä tarkoitulta vastuuhenkilöltä ei tällöin edellytettäisi korkeakoulututkintoa. Jos sen sijaan yrityksen toiminta edellyttää asiakastyön johtamista, edellytettäisiin myös, että vastuuhenkilöksi nimetyllä on tehtävään soveltuva korkeakoulututkinto.

11 §. *Muut sosiaalihuollon ammatilliset tehtävät.* Nykyisen kelpoisuusasetuksen 6 §:n mukaan kelpoisuusehtona sosiaalihuollon muihin ammatillisiin tehtäviin on tehtävään soveltuva koulutus. Säännös on antanut työnantajalle vapaan oikeuden harkita, millaista koulutusta kunkin tehtävän asianmukainen hoitaminen edellyttää. Ehdotetulla lailla säilytettäisiin työnantajan harkintaoikeus soveltuviin koulutusten suhteen. Säännöksen soveltamisalaan kuuluisivat tehtävät, joiden kelpoisuusvaatimuksista ei ole erityissäännöksiä ehdotetun lain 3 – 10 §:ssä tai muussa lainsäädännössä. Koska lain 3 – 10 §:ssä säädettäisiin kelpoisuusvaatimuksista vain tiettyihin keskeisimpiin sosiaalihuollon ammatteihin, kuuluisi ehdotetun pykälän soveltamisalan piiriin suurempi joukko tehtäviä kuin mitä nykyisen kelpoisuusasetuksen 6 § kattaa.

Pykälä voisi tulla sovellettavaksi sekä tehtäviin, jotka edellyttävät korkeaa erikoistunutta koulutustasoa että tehtäviin, joissa ei ole tarpeen edellyttää tiettyä täsmällisesti

määritettyä koulutusta. Säännöstä sovellettaisiin esimerkiksi vammaispalvelulain mukaisesti henkilökohtaisen avustajan tehtäviin, joissa edellytetty koulutustaso vaatii tapauskohtaista harkintaa. Koska vammaisen henkilö toimii henkilökohtaisen avustajansa työnantajana, on luontevaa, että hänellä on laaja harkintavalta arvioidessaan avustajan kelpoisuutta.

Sosiaalihuollon ammatillisissa tehtävissä toimivalla henkilöstöllä tulisi ehdotetun pykälän mukaan aina olla tehtävään soveltuva koulutus. Soveltuva koulutus olisi ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) mukainen ammattitutkinto tai tehtävän luonteesta johtuvasta syystä muu soveltuva koulutus. Koska pykälää sovellettaisiin sellaisiin sosiaalihuollon tehtäviin, joissa edellytetään ammatillista osaamista, tulisi tehtävissä lähtökohtaisesti edellyttää vähintään ammattitutkinnon tasoista koulutusta. Perustellusta syystä voitaisiin katsoa, että tätä vähäisempi koulutus olisi tehtävään riittävä. Perusteltu tehtävästä johtuva syy olla edellyttämättä ammattitutkintoa voisi olla esimerkiksi se, että päihdehuollossa on tarkoituksenmukaista käyttää ohjaajina raitistuneita alkoholisteja tai narkomaaneja. Ammattitutkinnon lisäksi kelpoisuusvaatimuksena päihdehuollon tehtäviin voitaisiin harkinnan mukaan pitää muutakin soveltuva koulutusta. Tehtävistä riippuen soveltuva koulutus voisi olla esimerkiksi lähihoitajan koulutus. Päihdekysymysten sisältymistä eri koulutuksiin ja koulutuksen mahdollisia kehittämistarpeita on tarkoitus selvittää osana vuosien 2004 – 2007 alkoholiohjelman.

Ehdotetun säännöksen perusteella perhepäivähoitajan ammattitutkinto olisi suositeltava perhepäivähoitajan tehtäviin. Jos perhepäivähoitajalla on ennestään tehtävään soveltuva koulutus, ei kelpoisuusvaatimusten täyttäminen edellyttäisi ammattitutkinnon suorittamista. Monella perhepäivähoitajalla on lähihoitajan koulutus, mikä mahdollistaa perhepäivähoitajan joustavan siirtymisen myös päiväkodin tehtäviin tarpeen vaatiessa.

Ammatissa jo toimivien oikeudet jatkaa entisissä tehtävissä turvattaisiin siirtymäsäännöksiin lain 17 §:n 2 momentissa.

12 §. *Tilapäinen poikkeaminen kelpoisuusvaatimuksista.* Nykyisen kelpoisuusasetuksen

7 §:n mukaan, jos sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävään ei saada henkilöä, jolla on säädetty kelpoisuus, tehtävään voidaan ottaa enintään kahdeksi vuodeksi kerrallaan henkilö, jolla on riittäväksi katsottava koulutus ja mikäli mahdollista käytännön kokemusta kyseessä olevasta tehtävästä. Säännöstä on käytännössä sovellettu runsaasti. Jatkuvasti vaihtuva henkilökunta sekä henkilökunnan riittämätön koulutus heikentävät sosiaalihuollon asiakkaan oikeutta laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon. Lakiehdotus on osa toimenpidekokonaisuutta, jonka avulla sosiaalihuollon henkilöstön riittävää koulutustasoa ja henkilöstön pysyvyyttä tehtävissään on tarkoitus edistää. Lakiehdotuksessa on huomioitu myös työlaissäädännössä tapahtuneet muutokset.

Kunnallisen viranhaltijan kelpoisuusvaatimuksista säädetään laissa kunnallisesta viranhaltijasta (304/2003). Lain 6 §:ssä säädetään perusteista, joilla henkilö voidaan ottaa virkasuhteeseen erityisistä kelpoisuusvaatimuksista riippumatta. Pykälän 2 momentin mukaan erityisistä kelpoisuusvaatimuksista voidaan poiketa määräaikaissa virkasuhteessa, jos siitä erikseen säädetään tai kunta erityisestä syystä yksittäistapauksessa toisin päättää.

Ehdotetussa pykälässä säädettäisiin, millä edellytyksillä ja kuinka pitkäksi aikaa kelpoisuusvaatimuksista olisi mahdollista poiketa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävissä. Pykälän 1 momentin mukaan edellytyksenä kelpoisuusvaatimuksista poikkeamiselle olisi, ettei tehtävään saada kelpoisuusvaatimukset täyttävää henkilöä. Kelpoisuusvaatimukset täyttävän henkilön tulee täyttää paitsi ehdotetun lain mukaiset erityiset kelpoisuusvaatimukset myös muussa lainsäädännössä säädettyt yleiset tai erityiset kelpoisuusvaatimukset. Jos tällaista henkilöä ei olisi saatavilla, voitaisiin tehtävään ottaa henkilö, joka ei täytä kelpoisuusvaatimuksia. Henkilöllä tulisi kuitenkin olla suoritettujen opintojen perusteella riittävät edellytykset tehtävän hoitamiseen.

Lakiehdotukseen ei sisälly voimassa olevan asetuksen mukaista toivomusta siitä, että henkilöllä olisi mahdollisuuksien mukaan käytännön kokemusta kyseisten tehtävien hoidosta. Jos työn hakijoiden opinnot katso-

taan riittäviksi kyseisten tehtävien tilapäiseen hoitamiseen, työntekijää valittaessa otetaan käytännössä huomioon myös hakijoiden työkokemus. Tästä ei ole pidetty tarpeellisena säätää ehdotetussa laissa.

Koska lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden tehtäväkuvaan sisältyy paljon julkisen vallan käyttöä, jolla voidaan merkittävästikin puuttua yksilön oikeuksiin ja etuuksiin, suositeltavaa olisi, että tehtävää tilapäisesti hoitava henkilö olisi suorittanut vähintään sosiaalityön aineopinnot sekä ohjatun käytännön harjoittelujakson. Asiakkaan oikeusturvan toteutumisen kannalta olisi erityisen tärkeää, että sosiaalityöntekijän tehtäviä hoitavalla henkilöllä, joka osallistuu huostaanoton valmisteluun, olisi suoritettuina mainitut opinnot. Suositeltavaa olisi, että myös muissa sosiaalityöntekijän tehtävissä tilapäisesti toimivilta henkilöiltä edellytettäisiin vähintään suoritettua käytännön harjoittelua ja että tilapäiselle työntekijälle järjestettäisiin tehtävän edellyttämä tuki ja ohjaus.

Sosiaalihuoltolain 12 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuollon toimeenpanosta huolehtiva kunnan toimielin ei voi siirtää henkilön tahdosta riippumatonta huoltoa koskevia päätöksiä toimielimen alaisille viranhaltijoille. Pykälän 2 momentin mukaan toimielimen alainen asiakastyötä tekevä viranhaltija, jolla on sosiaalityöntekijän ammatillinen kelpoisuus voi kuitenkin kiireellisissä tapauksissa päättää tahdosta riippumattoman huollon antamisesta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä. Päihdehuoltolain 12 §:n mukaan sosiaalityöntekijä voi määrätä henkilön tahdostaan riippumatta hoitoon väkivaltaisuuden perusteella päihteiden käytön katkaisemiseksi enintään viideksi vuorokaudeksi. Lastensuojelulain 16 ja 18 §:n mukaisten edellytysten täytyessä sosiaalityöntekijä voi tehdä päätöksen kiireellisestä huostaanotosta.

Selvyyden vuoksi ehdotetun lain 12 §:n 3 momenttiin otettaisiin säännös, jonka mukaan tilapäistä oikeutta poiketa kelpoisuusvaatimuksista ei sovellettaisi sosiaalityöntekijään, jolla on sosiaalihuoltolain 12 §:n 2 momentissa tarkoitettu oikeus päättää tahdosta riippumattoman huollon antamisesta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä.

Koska sosiaalihuollossa ammatillisen erikoistumiskoulutuksen suorittanutta henkilö-

kuntaa käytetään tehtävissä, joiden asiakas-kunta on hyvin vaativaa ja edellyttää erityisosaamista, on asiakkaiden turvallisuuden ja palveluiden laadun takaamiseksi suositeltavaa, että myös lyhytaikaisissa sijaisuuksissa tehtävistä huolehtii henkilö, jolla on vähintään tehtävän edellyttämä perusosaaminen. Jos sosiaalihuollon erityistyöntekijän tehtäviin ei saada kelpoisuusvaatimukset täyttävää henkilöä, suositeltavaa olisi, että tehtäviin otettaisiin henkilö, joka on suorittanut tehtävän edellyttämän peruskoulutuksen. Esimerkiksi erityislastentarhanopettajan tehtävissä olisi suositeltavaa, että sijaisena käytetään henkilöä, jolla on vähintään lastentarhanopettajan kelpoisuus.

Ehdotetun lain mukaan tehtävien tilapäinen hoitaminen voisi kestää korkeintaan vuoden. Valtion virkamieslain (750/1994) 9 §:n 2 momentin mukaan virkaan voidaan nimittää määräajaksi tai muutoin rajoitetuksi ajaksi, jos viran luonteeseen tai viraston toimintaan liittyvä perusteltu syy sitä vaatii. Työsopimuslain (55/2001) 3 §:n mukaan työsopimus on voimassa toistaiseksi, jollei sitä ole perustellusta syystä tehty määräajaiseksi. Työsopimuslain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 157/2000) perustelujen mukaan työsopimuksen määräaikaisuuden perusteina voivat olla esimerkiksi työn luonne, sijaisuus, harjoittelu tai muu näihin rinnastettava syy sekä muu yrityksen toimintaan tai suoritettavaan työhön liittyvä peruste. Jos työnantajan työvoiman tarve on arvioitavissa pysyväksi, jatkuvasti toistuvien määräaikaisten sopimusten käyttöön samoissa töissä ei olisi laissa tarkoitettua perusteltua syytä, eikä tehtäviä voida pitää luonteeltaan tilapäisinä.

Kunnallisesta viranhaltijasta annetussa laissa määräaikaisuuden perusteet on määritelty työsopimuslakia yksityiskohtaisemmin. Lain 3 §:n 2 momentin mukaan viranhaltija voidaan ottaa määräajaksi vain viranhaltijan omasta pyynnöstä tai jos määräajaksi ottamisesta on erikseen säädetty taikka tehtävän luonne, sijaisuus, avoinna olevaan virkasuhteeseen kuuluvien tehtävien hoidon järjestäminen tai muu näihin rinnastettava kunnan toimintaan liittyvä määräaikaista virkasuhdetta edellyttävä seikka sitä vaatii. Laissa ei määritellä määräajan pituutta, joksi viranhaltija otetaan. Hallituksen esityksen (HE

196/2002 vp) perustelujen mukaan määräajan pituus määräytyy kussakin tapauksessa sen mukaan, miksi ajaksi määräaikaista viranhaltijaa tarvitaan.

Ehdotetun pykälän mukaan sosiaalihuollon vakinaiseen tehtävään voitaisiin ottaa kelpoisuutta vailla oleva henkilö korkeintaan vuodeksi. Jos tehtävään olisi vuoden jälkeen saatavissa kelpoisuusvaatimukset täyttävä henkilö, ei uuden määräaikaisen sopimuksen tekemiselle olisi lain mukaista perustetta.

13 §. *Voimaantulo.* Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2005. Lain siirtymäsäännöksiin turvattaisiin niiden henkilöiden asema, jotka nykyisen kelpoisuusasetuksen mukaan ovat tehtäviinsä kelpoisia. Kelpoisuutta vailla oleva henkilö, joka ennen lain voimaantuloa on otettu hoitamaan tehtävänsä kelpoisuusasetuksen 7 §:n perusteella kahden vuoden määräajaksi, voisi jatkaa tehtävän hoitamista enintään määräajan päättymiseen asti. Käytännössä määräaikaisuus voisi siis kestää enimmillään 31 päivään heinäkuuta 2007.

Siirtymäsäännökset

14 §. *Sosiaalityöntekijä.* Sosiaalityöntekijän kelpoisuus olisi ehdotetun lain 3 §:n mukaan henkilöllä, joka on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon ja siihen sisältyvät tai sen lisäksi suoritetut pääainetta vastaavat opinnot sosiaalityössä. Nykyisen kelpoisuusasetuksen 2 §:n 1 momentin mukaan kelpoisuusehtona sosiaalityöntekijän tehtävään on tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on hankittu riittävä sosiaalityön koulutus, taikka sosiaalihuoltajan tutkinto tai siihen rinnastettava Svenska social- och kommunalhögskolan -nimisessä Helsingin yliopiston yksikössä suoritettu tutkinto. Henkilöllä, joka on suorittanut jonkin edellä mainituista tutkinnoista, olisi ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan edelleen sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Lisäksi sosiaalityöntekijän kelpoisuus olisi edelleen henkilöillä, joilla se on nykyisen kelpoisuusasetuksen siirtymäsäännösten nojalla. Pykälän 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkempia säännöksiä 1 momentin soveltamisesta. Opiskelijoita koskeva siirtymäsäännös olisi

pykälän 2 momentissa.

15 §. *Lastentarhanopettaja ja sosiaali-ohjaaja.* Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan tehtäviin, joihin tämän lain mukaan vaadittaisiin kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, olisi koulutuksensa puolesta edelleen kelpoinen myös henkilö, jolla on aikaisempien säännösten mukaisesti suoritettu kasvatustieteen kandidaatin tai maisterin tutkinto tai aikaisempi opistoasteinen lastentarhanopettajan tutkinto.

Pykälän 2 momentin mukaan kelpoisuus lastentarhanopettajan tehtäviin sekä muihin tehtäviin, joihin tämän lain mukaan vaaditaan sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, olisi henkilöllä, joka on suorittanut nykyistä sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoa edeltäneen sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinnon tai terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon. Kelpoinen edellä mainittuihin tehtäviin olisi myös henkilö, joka on suorittanut sosiaalikasvattajan, sosiaali-ohjaajan, kehitysvammaisten ohjaajan, sosiaalialan ohjaajan tai nykyistä sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoa edeltäneen opistoasteisen terveydenhuoltoalan tutkinnon.

16 §. *Lähihoitaja.* Tehtäviä, joihin tämän lain mukaan vaadittaisiin sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, voisi edelleen hoitaa myös henkilö, joka on suorittanut tehtävään soveltuvan kouluasteisen sosiaali- tai terveydenhuoltoalan ammatillisen tutkinnon. Sosiaali- ja terveysalan perustutkintoa (lähihoitaja) vastaisivat muun muassa aikaisemmat kodinhoitajan, päivähoitajan, apuhoitajan, perushoitajan, lastenhoitajan, kehitysvammaistenhoitajan ja vajaamielishoitajan tutkinnot. Kelpoisuuden tässä pykälässä mainittuihin tehtäviin tuottaisi edelleen myös sellainen tutkinto, joka on tuottanut kelpoisuuden nykyisen kelpoisuusasetuksen 5 §:ssä tarkoitettuihin tehtäviin asetuksen siirtymäsäännösten nojalla.

17 §. *Muut siirtymäsäännökset.* Pykälän 1 momentti koskee tapausta, jossa muodollista kelpoisuutta vailla olevalle henkilölle on myönnetty aikanaan erivapaus sosiaalihuollon tehtävään. Erivapauksia on myönnetty enimmäkseen sosiaalityöntekijän sekä päivähoidon henkilöstön tehtäviin. Ehdotettu säännös merkitsee, että erivapauden saanut

henkilö voi toimia siinä tarkoitetuissa tehtävissä sen mukaisesti kuin erivapauspäätöksessä määrätään.

Pykälän 2 momentti koskee tapausta, jossa henkilö hoitaa ehdotetussa laissa tarkoitettuja tehtäviä ennen lain voimaantuloa syntyneessä työ- tai virkasuhteessa, mutta ei ole kelpoinen niihin ehdotetun lain mukaan eikä erivapauden johdosta. Pykälän mukaan henkilö voisi jatkaa kyseisen tehtävän hoitamista. Hänen ei kuitenkaan katsottaisi omaavan yleistä kelpoisuutta vastaaviin tehtäviin. Ehdotetun pykälän mukaan henkilö, joka on nimetty hoitamaan esimerkiksi sosiaaliasiamiehen tehtävää, voisi jatkaa tehtävän hoitamista myös lain voimaantulon jälkeen, vaikka hän ei täyttäisikään ehdotetun lain 4 §:ssä säädettyjä kelpoisuusvaatimuksia. Tällaista henkilöä ei kuitenkaan voitaisi uudelleen valita sosiaaliasiamiehen tehtäviin.

Jos henkilö on otettu tehtävään nykyisen asetuksen 7 §:n perusteella, hän voisi jatkaa

tehtävän hoitamista enintään säännöksessä tarkoitettun kahden vuoden määräajan päätymiseen asti.

Pykälän 3 momentti merkitsee, että 2 momentin mukaisia periaatteita noudatettaisiin myös yksityisten sosiaalipalvelujen osalta. Jos niihin on saatu lääninhallituksen lupa ennen lain voimaantuloa, tehtäviä voisi tämän luvan voimassa ollessa hoitaa myös henkilö, joka ei olisi kelpoinen hoitamaan niitä ehdotetun lain mukaan. Sama koskee palveluja, joita annetaan ennen lain voimaantuloa tehdyn ilmoituksen mukaisesti.

18 §. *Tarkemmat säännökset.* Pykälä sisältäisi yleisvaltuutuksen, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa säännöksiä lain täytäntöönpanosta.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

*Lakiehdotus***Laki****sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Yleiset säännökset

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on edistää sosiaalihuollon asiakkaan oikeutta laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun edellyttämällä, että sosiaalihuollon ammatillisella henkilöstöllä on tarvittava koulutus ja perehtyneisyys.

2 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan kelpoisuuksiin, joita vaaditaan sosiaalihuollon ammatilliselta henkilöstöltä, jollei muualla laissa toisin säädetä.

Sosiaalihuollolla tarkoitetaan tässä laissa:

1) sosiaalihuoltolain (710/1982) 13 §:ssä mainittuja tehtäviä, joiden järjestämisestä huolehtii sosiaalihuoltolain 6 §:n mukainen toimielin, muu kunnan tai kuntayhtymän toimielin taikka valtio;

2) tehtäviä, jotka kuuluvat yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetussa laissa (603/1996) tarkoitettuihin sosiaalipalveluihin.

Tätä lakia ei sovelleta sosiaalihuoltolain 20 §:ssä tarkoitettun kotipalvelun tukipalveluissa vaadittaviin kelpoisuuksiin.

Kelpoisuusvaatimukset

3 §

Sosiaalityöntekijä

Kelpoisuusvaatimuksena sosiaalityönteki-

jän tehtäviin on ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat opinnot sosiaalityössä.

4 §

Sosiaaliasiamies

Kelpoisuusvaatimuksena sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 24 §:ssä tarkoitettun sosiaaliasiamiehen tehtäviin on 3 §:n mukainen kelpoisuus tai tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja alan tuntemus.

5 §

Lastenvalvoja

Kelpoisuusvaatimuksena isyyslaissa (700/1975) tarkoitettun lastenvalvojan tehtäviin on 3 §:n mukainen kelpoisuus tai tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu kelpoisuus tulee olla myös henkilöllä, jonka tehtäviin kuuluu vastata lapsen huollosta ja tapaamis-oikeudesta annetun lain (361/1983) 8 §:ssä tai lapsen elatuksesta annetun lain (704/1975) 8 §:ssä tarkoitettujen sopimusten valmistelusta.

6 §

Sosiaaliohjaaja

Kelpoisuusvaatimuksena sosiaaliohjaajan tehtäviin on tehtävään soveltuva sosiaalialalle suuntaava sosiaali- ja terveysalan ammatikorkeakoulututkinto.

7 §

Lastentarhanopettaja

Kelpoisuusvaatimuksena lastentarhanopettajan tehtäviin on vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus, taikka varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot sisältävä sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto.

8 §

Lähihoitaja

Kelpoisuusvaatimuksena lähihoitajan tehtäviin on tehtävään soveltuva sosiaali- ja terveysalan perustutkinto tai muu vastaava tutkinto.

9 §

Sosiaalihuollon erityistyöntekijä

Kelpoisuusvaatimuksena sosiaalihuollon erityistyöntekijän tehtäviin on tehtävän edellyttämä peruskoulutus ja sen lisäksi suoritettu soveltuva erikoistumiskoulutus tai jatkotutkinto.

10 §

Sosiaalihuollon johtotehtävät

Kelpoisuusvaatimuksena kunnan tai kuntayhtymän sosiaalihuollon tai sosiaali- ja terveydenhuollon pääasiassa hallinnollisiin johtotehtäviin on 3 §:n mukainen kelpoisuus tai tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja alan tuntemus sekä niiden lisäksi riittävä johtamistaito.

Kelpoisuusvaatimuksena sosiaalityön ammatillisiin johtotehtäviin on 3 §:n mukainen kelpoisuus sekä riittävä johtamistaito.

Kelpoisuusvaatimuksena lasten päivähoidon ammatillisiin johtotehtäviin on 7 §:n mukainen kelpoisuus sekä riittävä johtamistaito.

Kelpoisuusvaatimuksena muihin asiakas-

työn ohjausta sisältäviin sosiaalihuollon johtotehtäviin on tehtävään soveltuva korkeakoulututkinto, alan tuntemus sekä riittävä johtamistaito.

11 §

Muut sosiaalihuollon ammatilliset tehtävät

Kelpoisuusvaatimuksena sosiaalihuollon muihin ammatillisiin tehtäviin on tehtävään soveltuva ammattitutkinto tai muu soveltuva koulutus.

Eriyiset säännökset

12 §

Tilapäinen poikkeaminen kelpoisuusvaatimuksista

Jos sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön tehtävään ei saada henkilöä, jolla on säädetty kelpoisuus, tehtävään voidaan ottaa enintään vuodeksi henkilö, jolla suoritettujen opintojen perusteella on riittävät edellytykset tehtävän hoitamiseen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua oikeutta poiketa sosiaalihuollon tehtävissä vaadittavista kelpoisuuksista ei sovelleta sosiaalityöntekijään, jolla on sosiaalihuoltolain 12 §:n 2 momentissa tarkoitettu oikeus päättää kiireellisissä tapauksissa tahdosta riippumattoman huollon antamisesta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

13 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 200 .

Jos muussa lainsäädännössä viitataan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleeseen asetukseen sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista (804/1992), on sen sijasta sovellettava tätä lakia.

14 §

Sosiaalityöntekijä

Tehtäviä, joihin tämän lain mukaan vaaditaan sosiaalityöntekijän kelpoisuus, voi hoitaa myös henkilö, joka tämän lain voimaan tullessa oli kelpoinen vastaavaan tehtävään sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen 2 §:n 1 momentin tai mainitun asetuksen siirtymäsäännösten nojalla.

Opiskelija, joka tämän lain voimaan tullessa on hyväksytty yliopistoon opiskelemaan sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen 2 §:n 1 momentin mukaisia opintoja, on opinnot suoritettuaan kelpoinen tässä laissa tarkoitettuihin sosiaalityöntekijän tehtäviin edellyttäen, että opinnot suoritetaan loppuun viimeistään 31 päivänä heinäkuuta 2008.

Tarkempia säännöksiä 1 momentin soveltamisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

15 §

Lastentarhanopettaja ja sosiaaliohjaaja

Tehtäviä, joihin tämän lain mukaan vaaditaan kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, voi hoitaa myös henkilö, joka on suorittanut varhaiskasvatukseen suuntautuneen kasvatustieteen kandidaatin tai maisterin tutkinnon tai opistoasteisen lastentarhanopettajan tutkinnon.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja tehtäviä sekä muita tehtäviä, joihin tämän lain mukaan vaaditaan korkeakoulututkinto, voi hoitaa myös henkilö, joka on ennen tämän lain voimaantuloa suorittanut tehtävään soveltuvan sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoa edeltäneen ammattikorkeakoulututkinnon, opistoasteisen sosiaali- tai terveydenhuoltoalan ammatillisen tutkinnon taikka muun sellaisen tutkinnon, joka on tuottanut kelpoisuuden sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen 4 §:ssä tarkoitettuihin tehtäviin mainitun asetuksen siirtymäsäännösten nojalla.

16 §

Lähihoitaja

Tehtäviä, joihin tämän lain mukaan vaaditaan sosiaali- ja terveydenhuollon perustutkinto, voi hoitaa myös henkilö, joka on ennen tämän lain voimaantuloa suorittanut tehtävään soveltuvan kouluasteisen sosiaali- tai terveydenhuoltoalan ammatillisen tutkinnon tai muun sellaisen tutkinnon, joka on tuottanut kelpoisuuden sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen 5 §:ssä tarkoitettuihin tehtäviin mainitun asetuksen siirtymäsäännösten nojalla.

17 §

Muut siirtymäsäännökset

Sen estämättä, mitä tässä laissa säädetään, henkilö, joka hoitaa tai on hoitanut tämän lain 3 – 11 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä ennen tämän lain voimaantuloa syntyneessä virka- tai työsuhteessa ja jolle on myönnetty erivapaus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista, voi jatkaa tehtävän hoitamista tai hoitaa muita vastaavia tehtäviä sen mukaan, kuin erivapauden myöntämistä koskevassa päätöksessä määrätään.

Muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö, joka hoitaa tämän lain 3 – 11 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä ennen tämän lain voimaantuloa syntyneessä virka- tai työsuhteessa ja jonka ei voida katsoa täyttävän tässä laissa säädettyjä kelpoisuusvaatimuksia, voi jatkaa tehtävien hoitamista sen estämättä, mitä tässä laissa säädetään. Jos henkilö on otettu hoitamaan tehtävää sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen 7 §:n nojalla, hän voi jatkaa tehtävän hoitamista enintään mainitussa säännöksessä tarkoitettua määrääjän päättymiseen asti.

Mitä 2 momentissa säädetään, koskee myös henkilöä, joka hoitaa tämän lain 3 – 11 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä itsenäisenä ammatinharjoittajana tai sosiaalipalveluja tarjoavan yhteisön palveluksessa yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetussa laissa tarkoite-

tun luvan perusteella, joka on saatu ennen tämän lain voimaantuloa, taikka ilmoituksen perusteella, joka on tehty ennen tämän lain voimaantuloa.

18 §

Tarkemmat säännökset

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

Helsingissä 29 päivänä lokakuuta 2004

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Peruspalveluministeri *Liisa Hyssälä*